

ԻՍՏԱՆԻ-ԲՈՆՇՈՆ

(ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԱԲԿԵԱՆ)

5044

ԳԱՀԻՐԷՆ   ԴԱՀԻՐԷՑԻՆ

ԳԱՀԻՐԷՑՈՒՀԻՆ

3147925

Ռ-24

1912

$\frac{4}{1}$

9 (47-925)

.. 17-24

W.

ՌԱՌՈՒԼ-ՔՕՆՇՕՆ

(ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՍՏԻԿԵԱՆ)

2
2
2

7.

8115
8015

ԳՍ.ՀԻՐԵՆ!
ԳՍ.ՀԻՐԵՑԻՆ!!!
ԳՍ.ՀԻՐԵՑՈՒՀԻՆ!!!

25733-Ա.3

Տ.Ա ԲԵՏԻ

4884-56
✓

Տպագրութիւն
ԶԱՐԵՆ Ն. ՊԷՐՊԵՐԵԱՆ
Գահիրէ

2004

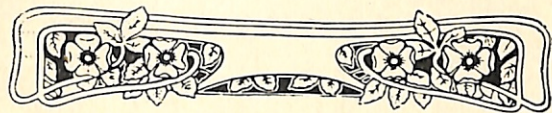
Խորին յարգանքով,
անբաւ շնորհակալութեամբ,
անմոռանալի երախտագիտութեամբ
եւ օրդիական խոնարհութեամբ՝
այս գիրքը կը ձօնեմ
աւ՝
ՎԱՍԵՄԱՇՈՒԲ ԶՆՓԻՒՌՆ
ԳԱՀՐԷԻ ԳԻՇԵՐՆԵՐՈՒ
որուն կենսատու շուքին տակ,
աստեղագարդ երկինքը դիտելով,
կրցայ այս գիրքը գրել
գիշերները:

ՌՍՈՒԼ-ԲՕՆՇՕՆ

ԳԱՀՐԷ, Յունիս 1912

ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԳԱՀԻՐԷԻՆ, ԳԱՀԻՐԷՑԻՆ, ԳԱՀԻՐԷՑՈՒՀԻՆ

Ըսելիս շատ կարն է :

Ուզեմ իբր յառաջաբան նկատեցեմ, ուզեմ իբր միջաբան,
ուզեմ իբր վերջաբան :

Եղաւ որ Պոլսոյ մայրերուն Մօնմարթի երգիչը *հո-ու-ը*
շայկե եւ Գահիրե գայ :

Եղաւ որ հոն խմբագիր ըլլայ, պստի, տոնե, լսե եւ
ուրբ ամիսէն — ներեցեմ՝ ամիս մը առաջ ձնելուս —
գրեցի մը մեջ ամփոփե իր տպաւորութիւնները, զորս
կրած է *objectif* մը հաւատարմութեամբ եւ հայելիի մը
վնասութեամբ :

Եղաւ որ այս գրեցիկն մեջ գովուիմ՝ *անձամբ* :

Եղաւ որ այս գրեցիկն մեջ պարտաւուիմ՝ *անձամբ* :

Եղաւ որ բնաւ ուշադրութիւն չի գրաւեմ՝ *անձամբ* :

Գոն մնալով զիս պիտի գովեմ եղբ, *շելեշ* :

Գոն չմնալով զիս պիտի պարտաւեմ եղբ, *ժալեշ* :

ՌԱՌՈՒԼՐՕՆԵՑՈՒ

Մականուանեայն նաեւ «ՄԱԼԷՇ»

ႁႃႅႆႇႈႉ

Կը հաքեցնէ խնդալէն,
 Բայց չի փրցներ խածնելէն:
ՌԱՌՈՒԼ-ՔՕՆՇՕՆ
 (ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԻԿԵԱՆ)

ԳՐԻԳՈՐ
 ՉԿՊՈՅ

52 ՊՐԱԿ
 25 Ղ.Ո.

Արսասանմանի եւ Պոլսոյ համար 52 պրակը 8 ֆրանկ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՅ ՄԻՋԿ ՉԱԻԵՇՏԱԹԵՐԹԸ

որ կը հրատարակուի եւ պիտի հրատարակուի ի
 գին ամէն զոհողութեան եւ վնասի, եւ պիտի յարի
 այն օրը՝ որ յաջողի եգիպտահայոց մէջ պուտիկ
 մը ընթերցասիրութիւնն արժարժել:

Հասցէ՝ **ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԻԿԵԱՆ**

Զաւեն Ն. Պեպերեան Տպարան

Տ Պ Ա Ր Ա Ն

ԶԱՐԵՆ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Շարա Ազատին, Գարագոյին դէմ, «Ժողով» Սինեմաի կից
Թուպկի փողոցին մէջ, № 12

Բէքլամ՝ չէ որ կ'ընենք, այլ բացարձակ ճշմարտութիւն մը փաստացի կերպով երեւան կը հանենք: ԶԱՐԵՆ Ն. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Տպարանը Գահիրէ հաստատուած օրէն ի վեր մտաւորականութեան մէջ մեծ շարժում մը յառաջ եկաւ և ԶԱՐԵՆ Ն. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Տպարանէն լոյս տեսան՝

Մալէշ
Համերաշխութիւն
Իգմիրլեան Նամականի
Յգիպտահայ Նօրեր
Փէշոխալեան Պատ.
Անցած Գարնամները
Արցունք
Արիւիարին յուշատարր

Հոսանք
Միութիւն
Յայտագիր
Յ. Սեբեանի Գործերը
Արարներէն Քերակա-
նութիւն
Գահիրէն, Գահիրէցիին,
Գահիրէցուին

Եւ առ ամէնը մէկ տարուան մէջ, թող հըրապարակի տպարանական զանազան մեծ ու պղզտիկ անհամար գործերը:

« Փչեց քամին անապատէն
« եւ տարաւ ամէն բան... »

Եւ Բուրգերու բարձրութեան քով կատարեալ տափակութիւն մը, Նեգոսին լորձունքին առընթեր տոչորոզ չորութիւն մը, արեւն ըստ ռնգունքին տակ ահռելի հնոց մը, աւազներու խորը պուտիկ մը քաղաքակրթութիւն, ծովերէն ներս Բարելոն մը, Աւետեաց երկիր մը երբ տակաւին շոգեկառքէն դուրս չէք ելած, Պեռլից Սֆուլ մը իր 72 ուկէս տեսակ բնակչութեան խօսած 172 ուկէս տեսակ լեզուներովը, բախտախնդիրներու քաւարանը, Սփինքսին սօքին պղտիկ Մօնթէ Գարլօ մը, յաւիտենական կանանչութեան ջերմանոցը, էջերու ցուցահանդէսը, թուրիսթներու խեղապատակին Պղինձէ Քաղաքը, կարմրուկ սկիներու կոկորդիլոսը,

Անգլիական-եգիպտական չիֆթե խափուլմուս մը, բամպակի պորտան, Հայ Փաշաներու Վէրսայլը, Ռոմկավարներու օճախը, Դաշնակցականներու Դրախտ Կորուստալը, Աղաւնունի Սրբազանին Դեղին հանքը, Ազգ. Սահմանագրութեան տապանը, Արապկերցիներու Արեւելեան Բիււօն, կրներու բիւցան, պէյերու գացան, Անգլիոյ ազճանը, Թուրքիոյ դերձանը, Մինաս Ծալեանին մեհեցի թաւին, Մալեգիան Վահանին domaineը, Նազարէթ Աղազարմին Վեցհազարեակը. Սուրէն Պարթեւեանին Նրակարան, Կեդրոնականցիներու Սալմաստը, Եղիշ Թորոսեանի Պատերազմական Ատեանը, Եւրոպայի մանրանկարը, աղտոտութեան մեծանկարը... Enfin !

Չեմ գիտեր թէ՛ քանի՞ քառակուսի քիլօմէթր տարածութիւն ունի, բայց կրնամ ըսել ձեզի իր սահմանները՝ որոնք են՝ Հիւսիսէն՝ Գրաւման Բանակ, Հարաւէն՝ Գրաւման Նաւատորմ, Արեւելքէն՝ Գրաւման Թնդանօթ, Արեւմուտքէն՝ Գրաւման Չօրանոց :

Եթէ ըսեմ թէ Գահիրէն գեղեցիկ է, Գեղեցկութեան զէմ հայեցած կ'ըլլամ և կ'ունենամ այնչափ ճաշակ, որքան կարողութիւն եգիպտոսի Առաջնորդը, սակայն սուտ խօսած չեմ ըլլար ըսելով թէ՛ Մեծ Կայարանէն մինչեւ Ապտին կոչուած հրապարակը գեղեցիկ է, ինչպէս կ'իջ մը ծոճրակը, կամ թեւը : Անկէ անդի՛ն՝ կ'ազաչեմ փէշը վեր մի՛ առնէք և կամ պլուզը մի՛ խառնչակէք :

Բայց, կը խոստովանիմ որ ընդհանուր առմամբ

շիրին է, և ուր որ գառնաք շիրինութիւն մը կը տեսնէք :

Գահիրէն շրջապատուած է պտտիկ, այլ՝ սիրուն գիւղերով, ինչպէս պէյ մը, կամ փաշա մը՝ հացկատակներով :

Այս գիւղերուն մէջ գլխաւորն է Ջէյթունը, ուր Հայեր կան թէեւ, բայց, Ջէյթունցի Հայեր չեն և երբեք ալ մտքերնէն չանցնիր թագաւորութիւն մը հիմնել, թէեւ քիչ քիչ կը տիրանան տեղւոյն՝ կալուածատէր դառնալով :

Ջէյթունի օւսեհն՝ Ճանիկ Չաքըրն է :

Ջէյթունէն ետքը իբր գլխաւոր՝ կուգայ Մաթարիէն : Կը պատմուի թէ՛ հոս Աստուածամօր ծառը և քանի մը Հայեր կան : Այս գիւղին նշանաբանն է «հալա գօիս, մօյա գօիս» : Մաթարիէի օւսեհն է Հայկ ինայէթեանը :

Կայ Հիլմիէ ըսուած տեղ մըն ալ, ուր Հայ մարմնամարզիկ տղաք ամէն կիրակի ուխտի կ'երթան, վարտիկ շապիկով վազվզելու և կօշիկինն պատուելու համար :

Այս գիւղին վրայ կը գտնուի նաեւ Տէմիրասաշ, որ Գահիրէի վաղուան Cartier Latinը ըլլալու կոչուած է :

Գահիրէի մէկ ծայրը կը գտնուի նաեւ Հէլիօթօլիս կամ Ովասիս ըսուած Աստուածային տափակութիւնը :

Այս տեղը թուղթի վրայ գծուած քաղաք մ'ըն է կարծես, տուները միօրինակ են՝ Ժամանակի խըմ-

բագրականներուն պէս, գետինը աւազ է, երկինքը կապոյտ և այս երկուքին մէջտեղը փոշի: Հոս շինած են աշխարհիս երրորդ Լիւնա Բարբը, որ՝ «էկ պաւսա Եիսեիւ քարաբ» էն մազի չափ տարբերութիւն չունի: Թօհաճ բաներ կան հոս, տեղ մը կը սահիս, տեղ մը բարձրէն ջուրը կը նետուիս, տեղ մը Montagne Russe կը նստիս, տեղ մը ոտքիդ տակը կ'երերայ, բայց, ամէն տեղ ազատ ևս ուզած կնկանդ հետ ուզած կերպովդ սիրաբանելու:

Հէլիօպոլիս Գահիրէի կապուած է Էլեքտրական թրամվէյներով, որոնցմէ մէքօ կոչուածը ժամը մէյ մը թրէն՝ և չեմ գիտեր ո՞րչափ vitesse ունի:

Հէլիօքոլիսի օմսէն Միհրան Ղազարոսեանն է:

Գահիրէի շրջականերէն է, Պառաժը, որուն շուքեմուտերը քար կը հանեն Պոլսոյ Խասգիւղի շուքեմուտերուն:

Բուրգերը, ուր մէյ մը գացողը կը զղջայ և մէյ մըն ալ չգացողը:

Կիզէն, ուր կը գտնուի կենդանաբանական պարտէզը, մարդուս նախանձ առթելու աստիճան շքեղ կենդանատուններով:

Հայվանական Փառլամէնթ մը, կամ Համաժողով մըն է, ուր աշխարհիս բոլոր հայվանները ներկայացուցիչ ունին:

Կէզիբէն, որ գեղեցիկ անտառներով ծածկուած է թէև, այլ սակայն յայտնի կ'ընէ որ այդ գեղեցկութիւնը բնական չէ... կնոջ մը մազերուն պէս:

Հոս սքանչելի պարտէզ մը կայ ձուկերով լեցուն, ուր սքանչելագոյն սիրաբանութիւնը կ'ըլլայ առանց դոյզն արգելքի:

Գահիրէն Ֆէլլահի գլխու կը նմանի, խառնուած, խռնուած թնջուկ մը, փողոցէ աւելի նշանատախտակ, լոյսէ աւելի լամպա, մարդէ աւելի աւանակ, գնորդէ աւելի վաճառորդ և յաճախորդէ աւելի սըրճարան կը տեսնէք միայն:

Փողոցները՝ մեծամասնութեամբ նեղ են և փոքրամասնութեամբ՝ լայն ըլլալու հակամէտ: Գետինը զիճք թափած են քանի մը փողոցներ, իսկ շատ փողոցներ ալ ազտ թափած են, բան մըն ալ ատ տեղուանքը թափած ըլլալու համար:

Տունները շատ յարկ չունին, որովհետև հլմերը խախուտ են և Գահիրէի մէջ հիմ մը վեց ամիսէն կը դրուի, իսկ տուն մը վեց շաբաթէն կը շինուի:

Գահիրէի ճիշդ սիրտէն կ'անցնի Էզպէքիէն, որ կլիներու պազարն է: Հոստեղի կլիները երբէք չեն մսիր, երբէք չեն յոգնիր և երբէք չեն մերժեր: Հոս գիշերը ցորեկ է, ցորեկը՝ գիշեր:

Էզպէքիէն՝ Գահիրէի Հանոս չատուածն է, մէկ երեսը կը նայի աջ՝ որ Հարստանոցն է, և միւս երեսը ձախ՝ որ Աղքատանոցն է:

Հարստանոցին վրայ կը գտնուին մեծ մազազաները, մեծ օթէլները, մեծ սըճարանները: Հոս թրամվէյ չի բանիր, որովհետև կառքերը և օթոները ճամբայ չեն տար:

Աղքատանոցը միջազգային աղքատանոց մըն է, աւելի խառնուրդ մը Ֆէլլահի, Լէհի և Ղպտիի:

Գահիրէի մէկ թեւն է Ապպասիէն, ուր կը գրտնուի նշանաւոր յիմարանոցը: (Աւելի տեղեկութեանց համար կարգաւ Ե. Թ. ի «Անձնական Յիշատակներ» հետաքրքրաշարժ գրքոյկը):

Միւս թեւը Շուպրան է, մէկ ստքը Պուլաքն է և միւս ստքը՝ Գասր-էլ-Նիլը, իսկ քիթը՝ citadelle, (Միջնաքերդ):

Շուպրան՝ Գահիրէի Բանկալթին է Պուլոյ, բաւական Հայեր կան հոս, որ եթէ առանձին դպրոց և եկեղեցի չունին, սենին Նեղոսի ափանց վրայ հմայիչ Բօտ-էլ-Ֆարաք մը, որ Փանարաքի պատրանքը կուտայ՝ հեռու տեսարանովը և Ղալաթիոյ քարափի երեւոյթը՝ իր սրճարաններովը, ճյղած իննե սագովը և սիրտ խառնուուք ջանքոզներովը:

Գասր-էլ-Նիլը հայ-լայֆնոցի վերի ծայրն է, հոս տունները կրակի գին են և հողերը՝ արեւի:

Իսմայիլիա կոչուած թաղը հարուստ պատուաւորները և հարուստ անպատիւները կը նստին: Աբարթմանի մը առաջին յարկը պանքայի տրէքթէօր մը նստելը՝ արգելք չէ որ երկրորդ յարկն ալ թեթեւակին մը . . . պառկի:

Պուլաք կոչուած թաղը կէսը գրէմա, կէսը շոգոյս պաղպաղակի կը նմանի, մինչեւ երկաթուղիին կամուրջը՝ երոպական է, ամէն բան շքեղ է. անկէ անդին ամէն բան ֆէլլահական է և աղտոտ:

Միջնաքերդը՝ Գահիրէի Ողիմպոսն է, ուր Անգլիական քանի մը հրեասնինի, բազմաձև՝ Գահիրէի տանձերը ձեռք առած են:

Գահիրէի է՛ն կարկառուն հրապարակը Բլաս Օբէրան է, ուր կը բարձրանայ Ստիվ Իպրահիմ փաշայի մեծաղիր արձանը, որ Տիգրան Սան Բէլէկեանին և Միշրան Ղազարսեանին ձրի լէքլամը կ'ընէ, մատովը անոնց մաղապաները ցուցնելով:

Գահիրէի մէջ ամէն մէկ քայլերնուդ՝ սրճարանի մը կը հանդիպիք, երկու քայլին մէջ մը՝ դեղարանի, երեք քայլին մէջ մը՝ ծխովածառի և չորս քայլին մէջ մը՝ նպարավածառի:

Գահիրէի Սամալուլը Մուսքին է, որ Մահմուտ Փաշայի մանրանկարն է, առանց անոր զարկերը ունենալու:

Վաճառականներուն մեծ մասը հոս է:

Գահիրէի մէջ, աչքառու տեղերը փռլիսներ կը կենան, որոնք Արաբերէն կը խօսին, և Արաբերէն կը պատասխանեն:

Գահիրէի կեդրոնը կը գտնուի Էզպէքիէի պարտէզը, որուն բնականացուած գեղեցկութիւնները այնքան յարմարած են իրեն, որքան վարձուած ուրախակօթ մը կամ ամօքինք մը՝ ամաթէօր դերասաններու:

Կայ նաեւ պարտիզակ մը (ականջը խօսի Աղաւնունի Սրբազանին) Պուլաքի կողմը, ուր միայն կիներ և աղջիկներ արտօնուած են յաճախել: Գահիրէի մէջ միակ վայրն է այս, ուր սիրարանութիւնը գոյութիւն չունի:

Գահիրէի մէջ Ֆէլլահը կ'աշխատի. պէյը, փաշան կ'ուտեն և Եւրոպացիները կը բողոքանդրեն:

Գահիրէի մէջ կրնաս անօթութենէ մեռնիլ, ոչ ոք քեզմով կը հետաքրքրուի: Բայց չես կրնար էչու մը երկու հարուածէ աւելի իջեցնել, որովհետեւ արգելուած է, անոնք պաշտպան ունին:

Կ'ուզէ՞ք Գահիրէի մէջ մարդասիրական օգնութեան առարկայ ըլլալ, գետին ինկէք փողոցը, Ասիւքանս Բիւքիիքը անմիջապէս օգնութեան կը փութայ ձեզի:

Գահիրէի մէջ սրճարան մը նստիլը պիտի բան է. մանրավաճառները վրանիք կը թափին, ինչպէս մեղուները փեթակին, կամ մըջիւնները դիակին վրայ:

Կրնաք վաճառականի մը սիրտը այրել մէկ վայրկեանի մէջ, բայց չէք կրնար անոր տունը այրել, որովհետեւ հրչջ զօրքերը կայծակի պէս կը հասնին և լուցկիի պէս կը մարեն կրակը:

Ֆէլլահը քեմեր մը ունի որ լեցուն է ոսկիով և կելեպիե մը՝ որ լիք է ոջիլով: Եւրոպացիին յիւսը խարուսիկ է և յաճախ կեղծ, դրամ ուտողը տեղացին է միայն գրեթէ:

Գահիրէի մէջ թղթախողը այնքան տարածուած է, որքան Արաբերէն և Անգլիերէն լեզուները: Ամէն տեղ բողոքախաղ կը փորձեն, հարուստ թէ աղքատ հաւասարապէս:

Արաբերէն լեզուն գիտնալը հարիւրին 25 գեղջ ըսել է ապրանքներու գինին վրայ, իսկ գլուխը ֆէս կրելը՝ հարիւրին 20:

Թաղապետութիւն և Ըարխ չկայ Գահիրէի մէջ, մտավաճառին, հացավաճառին ինսպեէն (եթէ ունին) կախում ունի միսին, հացին գինը:

Երկու քար իրարու կը կապեն իբր օխա կը քշեն, շորս երկաթի կտորը քելոյի տեղ ալ կ'անցնի, աչքք բաց մի խարուիր:

Գահիրէն երկու saison ունի, Սեպտեմբեր 15էն մինչև Յունիս 1, և Յունիս 25ն մինչև Սեպտեմբեր 14:

Առաջին saisonը ձմրան սեղօնն է: Այս սեղօնին ամէն մարդ դրամ կը շահի, մի՛ գարմանաք, նոյնիսկ Հայ թերթերը, որովհետեւ ապօնումանի պայմանաժամերը այս շրջանին յարմարուած են, աշխարհիս չորս ծագերէն թուրիսգներ կը թափին, քարի, լաթի կտորուանքներուն ափով սակի ցնծալու համար, պալօները, թատերական ներկայացումները այս շրջանին տեղի կ'ունենան: Գահիրէն կ'ապրի և կ'ապրեցնէ այս շրջանին:

Երկրորդ շրջանը կրակի, փոշիի, և անկուտիութեան շրջանն է: Այս շրջանին եգիպտոս կը մնան, բամպակի վաճառականները, մաղաղայի պաշտօնեաները, էմնաֆները և անկուտիները:

Այս շրջանին մարդ իր միտերը և իւզերը վրայ կուտայ, թերթերը բաց կուտան, վաճառականները շահէ վաղ անցած՝ վնաս չընելու կը նային, օթէններուն քիթը կը կտորի գիները կէս առ կէս իջնալով, ներկայացումները կը դադրին, փոխառող փոխառողի,

առօրեայ աշխատութիւնները կը նուազին, վաճառականները թունդ ընկերվարականներ կը դառնան, 8 ժամէ աւելի աշխատանք չկայ, վա՛յ պատրաստ դրամ չունեցողին, վա՛յ գործէն ելողին:

Գահիրէի Ատտուածը Նեղոսն է, Խտիվն ալ անկէ կը խմէ, է՛ն յետին Ֆէլլանն ալ, այդ ջուրին մէջ ամէն բան կայ, ասոր համար հասիլիերի՝ կը նկատուի: Գահիրէցին ամառ ձմեռ կը դողդղայ այս ջուրին վրայ, և անոր ելլելուն, իջնելուն կը հետեւի հեւ ի հեւ:

Անտարբերութեան քաղաքն է Գահիրէն: Հազար ոսկինոց պանքնօթո՛վ մը սիկառզ վառէ, կամ անօթութենէ ինկիր մեռիր, քովինդ չի դառնար անգամ սանկ մը նայելու:

Գահիրէի մէջ հարուստը անգութ է, իսկ ազքատը կամսը:

Արապը կը սիրէ աշխատիլ, Եւրոպացին՝ աշխատցընել:

Գահիրէի մէջ ամուսնանալը և մեռնիլը փորձանք բան է, երկուքն ալ մարդը մօխրի վրայ կը նստեցընեն:

Ֆէլլանին գլուխը տոկուն է, հարիւր քիլօ ապրանքը հեշտանքով կը կրէ, պայմանաւ որ ապրանքը Անգլիական չըլլայ, ան կը դպչի իր... ազգայնականութեանը:

Գաբրիթիւլասիօնները զօրաւոր են Գահիրէի մէջ, հպատակ եղողները կը սիրեն խաֆա բռնել:

Այն որ կ'ուզէ Գահիրէի մէջ հանգիստ ապրիլ, պէտք է որ ա) տուն մը ունենայ որ իր ստացուածքը ըլլայ, բ) խանութ մը նամանապէս՝ եթէ վաճառական է, գ) խոշոր սիրտ մը, դ) մաքրութեան վրայ շատ զաղափար չունենայ և ամէն բանին երկայն բարակը չի մտածէ, ե) քանի մը հազար ոսկի ունենայ պանքան, զ) ամուսնացած ըլլայ, ե) Նեղոսի ջուրէն խմած և արմաւէն կերած ըլլայ:

Գ Ա Ն Ի Ր Ե Յ Ի Ն

ըսուի թէ Եգիպտոսի մէջ Հայերուն
թիւը 12000 ի կը հասնի:

Քահիրէի Հայերուն թիւը անկարելի է գիտնալ,
որովհետեւ կարելի չէ վիճակագրութիւն մը կազմել:
Քահիրէի մէջ Հայ կայ որ մինչեւ մեռած օրը Ֆրանս-
սացի, Անգլիացի, կամ Ղպտի կը կարծես: Մեռելա-
կառքին Պէյն-էլ-Սուրէնի փողոցը մտնալէն կը հաս-
կըցուի որ հանգուցեալը... Հայ է եղեր:

Եգիպտահայ գաղթականութեան թիւը կապուած
է Պոլսահայերու և գաւառահայերու ճակատագրին:
Թուրքիա երբ հանգարտութիւն կը տիրէ, գաղթա-
կանութիւնը կը նուազի, երբ Հայկական Խնդիր կայ՝
կ'աճի:

Մագալլան, եթէ Բ. Դուռը մինչև 45 տարեկանները զինուոր առնել ուզէ, Եգիպտահայական հիմերեթի բուն թուականը վախճում այն տանէն պիտի սկսի:

Իտալո-թրքական պատերազմը՝ բաւական Հայ քաջամարտիկներ թափեց Գահիրէ: Ուրիմն պէտք չէ զարմանանք երբ վաղը իմանանք որ Թուրքիա Եգիպտոսի պահեստները և ինթիլատները գէնքի տակ հրաւիրող կոչ մը հրատարակեր է թերթերու մէջ:

Եգիպտահայոց հին պատմութիւնը չեմ գրդռեր, վախճալով որ մէջը կը մնամ, աշնքան մութ է և խորհրդաւոր: Նազարէթ Աղազարսի մը Արարկիրցիութիւնը ունենալու է մարդ՝ կարենալ անոր մէջէն ելլելու համար:

Ապագան՝ անկէց ալ վազ կ'անցնիմ, յուսահատած ներկայէն, ուստի կը գոհանամ այս վերջնոյն անդրադառնալով:

Գահիրէ և Աղեքսանդրիա կը նմանին երկու տալիսու, որոնք երկու եղբայրներու հետ կարգուած են և միշտ կուի կ'ընեն իրարու հետ:

Վարի և Վերի խնդիրը յաւիտենական է, իրարու չեն հաւնիր երբէք, առանց անդրադառնալու հեղ մը որ, իրենց օձ կը հաւնի արդեօք:

Երկուքին մէջտեղը առաջնորդ մը կայ, որ բամպակէ գնդակի պէս իրարու վրայ կը նետեն, առանց երբէք յաջողելու Եգիպտոսէն դուրս նետել զայն:

Այս առաջնորդը Մկրտիչ եպս. Աղաւնունին է,

յաւիտենական ծառայողը անկողնոյ, մամոնայի և Մեծերու:

Համիտի օրով առաջնորդ բերուած է Բէօթահիայէն և կարծեմ Համիտի զաւստեան օրով պիտի սեկնի:

Անունին համապատասխան մինեօն մարդ մըն է, նիհար, սեւ ու չափաւոր մօրուքով և ճաթած ձայնով:

Երբ իրեն հարցնէք թէ՛ ի՞նչ է Երրորդութեան վարդապետութիւնը՝ թերեւս կ'մկմայ և չկարենայ պատասխանել, բայց վստահ եղէք որ պիւլպիւլ պիտի կտրի՝ երբ սանկ հարցում մը ընէք Բրէտի Ֆօնտիէներու սեռիչներուն վրայ:

Իր կծծիութիւնը առածի կարգ անցած է, իսկ եպիսկոպոսութիւնը զղջումի, որովհետեւ եգիպտահայը այսօր կը զղջայ այդ աստիճանին բարձրացնելուն համար զինք:

Մարդու գէշութիւն ըրած չէ Աղաւնունի Սրբազան, սուտ խօսած չեմ ըլլար բնելով թէ՛ աղէկութիւն ալ ըրած չէ: Ազգային կեանքէ կարելի եղածին չափ հեռու ըլլալու համար Պուլաք փախած է և հոն Ազգ. վարժարանին զլխուն վրայ նստած է սանճասօն մը:

Վեց ամիս Գահիրէ կը բնակի, վեց ամիս ալ Աղեքսանդրիա, բայց երբ երկու տեղն ալ փարայի Գործ ծագի՝ միաժամանակ, մէկը հեռագրով կը տեսնէ:

Առաջնորդը բարապան մը ունի, որ Գողիաթ կը նմանի, Փոխանորդ մը, որ խուզի կը նմանի և ստա-

մոքս մը՝ որ թուրքիոյ քաղաքականութեան կը նմանի, հրբէք շտկուած և շտկուելիք չունի:

Իր շուրջը տէրտէրներ կան, որոնք գիտեն իր անվնաս ըլլալը և գործերնուն կը նային:

Աղաւնունի Սրբազան նպատակ մը միայն ունի, փարա գիգել, միջոց մը միայն ունի, փիւրկաթիֆ առնել, զօժրմար մը միայն ունի, Լացին Գիշերը, որովհետեւ ամէն տարի Լացին Գիշերը քարոզ կը խօսի և իր շուրջը փաթաթէսներ և հողաթափեր պար կը բռնեն, մութին մէջ փալիլոզ փոսուռաներու նման:

Աղաւնունի Սրբազան գրագէտ ալ է, Գալուստեան վարժարանի հիմնարկութեան օրը գրաբառախառն ստանաւոր մը գրած ու կարդացած է, որ... խնդուք պատճառած է ամէնուն:

Բարտօն, իր մասին է՛ն թանկագին տեղեկութիւնը մոռցայ հաղորդել, Պարտիզակցի՛ է:

Աղաւնունի Սրբազան կրօնական առաջնորդն է, իրմէ զատ կայ քաղաքական-աշխարհական առաջնորդը, Մեծն Նուպարի զաւակը, Վսեմաշուք Պօղոս փաշա Նուպարը, որուն շուրջ կը գառնայ ամբողջ Եգիպտահայութիւնը... skogker fkeպապի պէս:

Քանի մը անգամ առիթը ունեցայ զինքը տեսնելու, ժողովներու և հանդէսներու մէջ:

Տարիքը առած, բայց, երկատասարդական կորովը և առուգութիւնը պահած քաջաոռոյջ հայորդի մըն է:

Կ'ըսեն թէ քանի մը միլիոնի կը հասնի իր հա-

ըստութիւնը: Եգիպտոսի էն հարուստ հողատէրներէն և քաջ հողագէտներէն է:

Արտաքին երեւոյթէն ես բարի և կամքի տէր մարդ մը դատած եմ զինքը: Անսեթեւեթ է, յանկարծօրէն կ'երեւայ տեղ մը և յանկարծօրէն ալ կ'աներեւութանայ:

Ձեւականութեան զաւակը չէ, կ'ուզէ կտրուկ և ուղղակի նպատակին զիմող ըլլալ, առանց ձեւերուն և միջոցներուն մէջ տարուբերելու:

Բան մը որ զիտեցի, կը կարծեմ, այն է թէ՛ Պօղոս փաշան մէյ մը իր սիրածը և համակրածը մինչև ետքը կը սիրէ կոր և կը համակրի կոր անոր, չսիրածն ու չհամակրածն ալ կ'երեւայ թէ ժամանակ չունենար կոր սիրելու և համակրելու:

Փաշան եգիպտահայութեան Աստուածն է, բայց, ինչպէս Աստուած անգամ, նոյնպէս և փաշան ոմանցմէ կը պաշտուի, ոմանցմէ ալ միայն կը սիրուի, սակայն, փաշայական տեսակէտէն անաստուած՝ չկայ Եգիպտոսի մէջ: Կուսակցականները անգամ հարիւրին երեք յոյս կը տածեն օր մը զինք իրենց ենթակօմիտէյին չէ՛քը տեսնելու:

Պօղոս փաշան վերաշինած է Գալուստեան վարժարանը և հիմնած է Բարեգործական Հայկական Ընդհանուր Միութիւնը, որուն վրայ կը գուրգուրայ ինչպէս մայր մը, և որուն վրայ կը խնթենայ ինչպէս manie ունեցող մը:

Փաշան ունի զղեակ մը պարսպափակ, որ կա-

ուսցուած է իր երջանկայիշատակ հօր անուաննուիր-
ուած պողոտային վրայ: Այդ գղեակը մէկ դուռ մը
միայն ունի, այդ դուռը Բարեգործականի դուռն է:
Փաշային մօտենալու համար այդ դռնէն անցնելու
է, բայց ամէն մարդ չի կրնար ընել այդ բանը, ու-
րովհետեւ դրան վրայ գրուած է. «Միայն արդարժ
մտանն»:

Ջօնկուլտաքէն մինչեւ Պրանչիսքօ, Քամչաթկա-
յէն մինչեւ Կլասքօ, ուր որ Հայ մը կայ, գիտէ Պօ-
ղոս փաշային անուենը և ակնկալութիւն մը ունի անկէ:

Այնքան դիմում եղած է իր առատարուիս սըր-
տին, որ մարդը գանած է, և գանելով՝ վերջակէտը
դրած է ամէն բարեգործութեանց եւ անհատա-
կան դիմումներու, ուստի անպաշտօն կերպով պաշ-
տօն ունիմ յայտարարելու, որ մեղք է վատնուած
փոսթայի ծախքին և զուր սպասումներու, անոնք
այնչափ կարեւորութիւն ունին, որքան սկսնակներու
գրութիւնները խմբագրատուններու մէջ, զամբիւղին
փորը կշտացնելէ զատ բանի մը չեն ծառայեր:

Պօղոս փաշան մշտնջենական ատենապետն է Բա-
րեգործականի, նոյնպէս մշտնջենական ըսինք Երեսփ.
Ժողովի, որովհետեւ իրմէ աւելի կարկառուն դէմք
մը չկայ այդ պաշտօնին:

Ժողովներու նախագահն է առաջնորդին հետ և
հանգէսներու թագը:

Աղաւնունի Սրբազանէն աւելի լաւ գիտէ վարել
առաջնորդական պաշտօնը և խնդիր մը՝ ու է է ժու-

ղովի մը օրակարգը դրուելէն Չէ ժամ առաջ լուր
ունի և գիտէ թէ՛ անոր մասին ի՞նչ որոշում պիտի
տրուի:

Եգիպտահայը առանց փաշային հարցնելու բան
մը չընել:

Եգիպտահայութիւնը այսօր կը կառավարուի Փա-
շայական Սահմանադրականութեամբ, ինչպէս Անգլիա,
Թուրքիա եւն. կը կառավարուին Սահմանադրական
Միապետութեամբ:

Միապետը Պօղոս փաշան է, որ Բէշտական
բարութեամբ տոգորուած է և որ իր շուրջը ունի
ընճրեալ խորհրդակաշններ:

Գաղութին գործերը կը կառավարուին որով ա-
ւելի խորհրդակաշնական գրութեամբ, քան խորհրդ-
բանական:

Փաշան աւելի կը սիրէ հաւատալ քան լսել,
բնական է որ այս պարագային հաւտացուելիքն ու
հաւտացնողները աւելի սահմանափակ թիւ մը կ'ունե-
նան քան լսուիլ ուզողները և... չյաջողողները:

Եթէ Եգիպտահայութիւնը աւելի յաճախ առիթ-
ներ ունենայ իր փաշային հետ ուղղակի յարաբերու-
թեան մտնալու, այն ատեն գաղութին ճակատագիրը
բոլորովին տարբեր կ'ըլլայ կը կարծեմ և շատ մը
թիւրիմացութիւններ ու սխալ մտայնութիւններ կը
բարձուին:

Ու պէ՛տք է որ փաշան մօտենայ ժողովուրդին,
քանի որ անոր զաւակն է ինք, ու Մեծն Նուպարի

զաւակը՝ ասկէ աւելի փառապանծ դրոշմ մը չի կըր-
նար կրել իր ճակտին վրայ :

Համակրանքի շղթաներ կան երբեմն կեանքի
մէջ, որոնք ժամացոյցի ոսկեղօծ շղթաներէ տարբե-
րութիւնն չունին երբէք, ժամանակը կը քերէ այդ
ոսկին և պղինձը երեւան կ'ելլէ ու իր կամ կանուխ :

Մաղթենք որ երկար ատեն ապրի և Մաթուս
աղայի չափ ապրի Փաշան : Ինչո՞ւ այս մաղթանքը
յանկարծ, որ աւելի Ազաւնունիներու ժամուցամուրիկ
բերնին յատուկ է քան իմ գրչիս :

Եթէ Պօղոս փաշան ըլլար լոկ փաշա մը՝ ես եր-
բէք այս մաղթանքը չպիտի ընէի հրապարակաւ,
բայց, քիչ առաջ ըսի թէ՝ Պօղոս փաշան անհատ մը
ըլլալէ աւելի՝ եգիպտահայ անհատականութեան ան-
հատն է . քաղաքական սուաջնորդն է գաղութին :

Տակաւին կը պակսին մեզ ապագայի Նուպարներ,
օրուան Նուպարները մոռնալու համար . և երբ օր մը
չարարողգօրէն Նուպար-Յրազը մարի, անժամանակ
և անհաս, այն ատեն ա՛լ խերը տեսէք դուք այս
գաղութին, ամէն բան մութի մէջ կը մնայ և ամէն
բան հիմապ յօմաստի . . . խուճապին կը մատնուի :

Ահա թէ ի՞նչու չուզեցի խօսիլ Գահիրէի ապա-
գային վրայ, որովհետեւ դեռ զայն չենք պատրաս-
տած, ու չե՛նք պատրաստուած անոր :

Եգիպտահայը կը բաժնուի երեք մասի, Ա) բնիկ .
հոս ծնած, հոս ապրած և հոս մեռնելիք : Բ) հաս-
տատուած . երկար ատենէ ի վեր գաղթած և հոս ա-

մուսնացած ու զաւակներ ունեցած : Գ) Եկեղ. նոր
եկողներ և կամ եկող գացողներ :

Տէմօքրասիի և Արիսթօքրասիի աչքառու գանա-
զանութիւնը կը շեշտուի Գահիրէի մէջ ամենէն ա-
ւելի :

Երկու ֆէտան հողը՝ մարդը Արիսթօկրաս
կ'ընէ, ինչպէս պառի մը անկիւնը նետուած 2 քեֆ
զիպիպն ա՛լ՝ Տէմօքրասի :

Արիսթօկրասներ կան, որոնք Տէմսկրասներուն
փապուցը չեն արժեք քաղաքավարութեան և ուս-
մունքի կողմէ :

Գահիրէի մէջ կայ նաեւ Աւատական գրութիւն :
Կուսակցական բարձրներ չկան, բայց օճախային
բարձրները կը վխտան : Թուրքիոյ ամէն մէկ գլխա-
ւոր քաղաքը կամ վիլայէթը՝ իրեն յատուկ օճախը
ունի Գահիրէի մէջ : Այս օճախներուն մէջ զօրաւորը
Պուսականն է, յետոյ Արաբկերցիներունը, Ակնցիներ-
ունը, Կեսարացիներունը, Վանցիներունը եւն . . :

Այս օճախները երբէք իրար չեն քաշեր և կը
գործեն սուանձինն : Առաջները աղջիկ ալ չեն առներ
տար եղեր, բայց հիմա քիչ մը ընտելացած են ի-
րարու :

Այս օճախներէն իւրաքանչիւրը ունի իր Շէյխը,
որ իր կարգին ձայն և աթոռ ունի ազգային իշխա-
նութեան մէջ :

Գահիրէցին աւելի գործի մարդ է քան գաղա-
փարի, աւելի դրամի՝ քան սրտի և աւելի բախտի՝
քան կամքի :

Գահիրէի մէջ ազգային կեանք և գործունէութիւն չկայ, ամէն բան անհատական է: Գահիրէցիները միեւնոյն չի տար Ազգին, և եթէ երբեմն կուտայ, ստիպումի տակ, կամ տուած ըլլալու համար կուտայ:

Գահիրէցիներն այն հաւատքը ունի, որ ազգային գործի անհատաբար միջամտելով մեծ բան մը առաջ չի գար, ամէնքն ալ այս ծուռ համոզումը ունին և ահա կացութիւնը կայուն կը մնայ, ոչ ոք գործի միջամտիս կ'ըլլայ և Պէյն-էլ-Սուրէնի Սպիտակ Պալատն ալ՝ ամէն մարդ... այլան քննիքն զոգ օյնար:

Գահիրէի Հայնոցը Պէյն-էլ-Սուրէնն է, հոն է Առաջնորդարանը, հոն է Եկեղեցին և հոն են էսնաֆները:

Հայոց եկեղեցիներն անունն է Ս. Աստուածածին, որուն դռները կիրակի և տօն օրերը կը բացուին և ուրիշ օրեր գոց են: Կոկիկ եկեղեցի մըն է, որուն պզտիկ բակը բանայիւր կ'ըլլայ, ամէն անգամ որ ներսը արարողութիւն ըլլայ:

Առաջնորդարանը եկեղեցիին կողքին է, իրարու կռնակ տուած են: Առաջնորդարանը յանցանք մը գործելուն, եկեղեցին թողութիւն կը շնորհէ և ասանկով կը փակուի ամէն խնդիր:

Առաջնորդարան և եկեղեցի պատկառելի հնութիւն մը կը ներկայացնեն, սարսափի օրերուն Հայերը հոն կ'ապաստանին եղեր:

Պատմողներ կան որ եթէ եկեղեցիներն և առաջնորդարաններն հիմերը փորուին և հնախուզական պե-

ղումներ կատարուին, կարելի է շատ մը կտակներ, կարուածներ, արմաւի հասոյթներ, թէրէքէներ, ապատիէներ եւայլն գտնել: Ազա Գալուստի կտակին մէկ մեծ մասն ալ հոն թաղուած է կ'ըսուի:

Եկեղեցին ունի չորս տէրաէր, չորսն ալ իրարմէ պէքեր, Գահիրէցիներն կ'ըսէ. «արբը բէքեր, ասոնց ձեռքէն դուն մեզի փրկէ, Տէ'ր»:

Ասոնցմէ մէկը ի'նչ ի'նչ պատճառներով ժամանակին բանագրուած է թէեւ, բայց բանագրանքը եզրապատկան տաքէն հաշիւով անհետացած է:

Ուրիշ մը՝ Տիգրան Սան Քէլէկեանին պէս հնագէտ է, թէեւ փարա շատ ունի, բայց հնագիտութեան սիրոյն հին ճիւղպէն և խալիփախը ձեռքէ չուզեր հանել:

Երկու հասն ալ սքանչելի Քրդերէն կը խօսին, մանաւանդ երբ գաղտնի խօսակցութիւն մը ունենան եկեղեցին, դասը, առաջնորդին քովը:

Առաջնորդարանը կը բաղկանայ շատ մը սենեակներէ, շատ մը նրբանցքներէ, շատ մը դիւաններէ և շատ մը... Արարկիրցիներէ:

Առաջնորդարանին կ'իշխէ Նազարէթ Աղազարմը, Գահիրէի Սաչատուրեան-թէլեանը, մեծ Արարկիրցիներ, դիւանապետը ըստ երեւոյթին, ասաջնորդը ըստ էութեան:

Այս մարդը Տիգրան փաշայի օրով պաշտօնի անցած է և... Առաքել փաշա Նուպարի օրով ալ հանգրստեան կոչուելու միտք ունի:

Որքան եղիչէ թորոսեանը իյնայ իր ետեւէն, այնքան ան կը մխրձուի իր թիկնաթուռին մէջ:

Ազգազարմ՝ կանոնաւոր է Անգլիացիի մը չափ, խորամանկ՝ իր հայրենիքը անմահացնելու չափ և գաղանապահ՝ տէրօրիսթի մը հանգոյն: Առաջնորդարանին բարի և ազգին օգուտը մտածող Ռիչլիեօն է: Եգիպտահայերու ուղն ու ծուծը գլտէ, իրեն համար գաղտնիք չկայ: Չկայ մէկը որ չճանչնայ և չյարգէ, չսիրէ և չբարեւէ: Ետեւը և Առաջնորդը հաւատարմապէս կը սիրէ. փաշային հետ փաշա, փաշային հետ ալ փաշա կ'ըլլայ: Այնքան խղճալիա է իր գործին, և այնքան գործը գիտցող է, որ հակառակ ամէն գործ, մեծ ու պղտիկ, իր ձեռքէն անցնելուն, օր մը օրանց պատասխանատուութիւն չէ բերած վրան, և ձեռքէն եկածին չափ ալ ծածկել ու նուազեցնել ջանացած է ուրիշներուն պատասխանատուութիւնը:

Էտուարտ կրէյլի չափ նրբին գլխանապէտ է, շատ առաջնորդ, տէրտէր, խորհուրդ տեսած անցուցած է, ամէնուն հետ ապրած, ամէնքը ճախրած, ինք մինտակ մնացած է աննկուն և անտողայելի:

Կայ նաեւ Գուրգէն մը, և ուրիշ երկրորդական գրագիրներ, բայց անոնց վրայ չարժեր խօսիլ, ամէնքն ալ Ազգազարմին բերնէն կամ փէշէն կախուածներ են:

Գահիրէցիներու Ազգ իշխանութիւնը թէեւ կեղբոնին վրայ ձեւուած է, բայց կտրուածքը և կարուածքը այնքան սկսնակ գերձակի գործ է, որ

խեղճ Գահիրէցիին վրայէն կը թափթփի:

Կայ Գաւառ. Երեսփ. Ժողով մը, որուն ատենապետը փաշան է, անդամները փաշան է, օրակարգը փաշան է, քուէն փաշան է, որոշումն ալ փաշան է:

Ժողովը ունի երեսփոխաններ, որոնք գլուխին կը ծռեն և ձեռքերնին վեր կ'առնեն՝ երբ փաշան ներս կը մտնայ, և ձեռքերնին վար կ'առնեն ու գլուխին կը բարձրացնեն՝ երբ փաշան կը մեկնի:

Երեսփ. Ժողովը մազազայի գրագրի մը չափ սահուն կը խօսի Հայերէնը, Անգլիերէնը, Ֆրանսերէնը և Արաբերէնը:

Սրահը, որ Պուլաքի Ազգ. վարժարանաց սուրուճն է, և ուր կը գումարուի Ժողովը, ազուր սալօն մըն է, գուռին քովը կայ կարտըռօպ մը, որ ներս մտնող երեսփոխաններուն կ'առնէ բալթօն, գաւազանը, լեզուն, ձայնը և քուէն:

Ժողովուրդ և մամուլ այս սրահէն ներս չեն կըրնար մտնել:

Ժողովին դուռին կը հսկէ Գողիաթ բարապանը, որ մէկ ձեռքը թուր, և միւս ձեռքը ետթաղան, ակառներուն մէջ խարազան մը, մէջքն ալ Չ Գարատաղ րէվօլվէր ունի: Ներսի Անմահներուն կեանքը՝ գուրսի Անվախին յանձնուած է ամասկան 1-2 ոսկիով:

Գահիրէն ունի Քաղաքական Ժողով մը, որուն ձեռքէն կ'անցնի ամէն բան, բայց ոչ միաքէն:

Քաղ. Ժողովը Երեսփ. Ժողովին enfant gâtéն է: Քաղաքական՝ երեսփոխանականին խօսքէն դուրս

չելեր, այս վերջինն ալ Բաղաքականին ամէն թե-
րուծիւններուն աչք կը գոցէ: Բաղ. ժողովը կը
զբաղի... յարաբերական! խնդիրներով և Նազարէթ
Ազազարմ անգամ, որ հայրն է այս «յարաբերական»ին,
չգիտեր թէ՛ ի՞նչ իմաստ ունի ան:

Կայ Կալուածոց Իիւան մը, որ առաջ գոյութիւն
չունի եղեր, յետոյ Ազգին արմաւները և ապատիէ-
ները ոտքի ելլելով՝ մէկ հոգի մը ընտրել են իբր
Տեսուչ, տեսուչը գործակատար մը բռներ է, գոր-
ծակատարն ալ քարտուղար մը, ասանկով հիմը դըր-
ուելը է այս դիւանին, որ այսօր սահմանադրապէս
գոյութիւն ունի և արմաւները ու ապատիէները խա-
րըսիսած է իրենց եղած տեղերը:

Կայ Սկիդիցւոյ Հոգաբարձութիւն մը, որ մամ կը
ծախէ, մաս կը շինէ և բանայիրի օրերը կը հսկէ ե-
կեղեցիին բակը՝ կռիւ չըլլալու համար:

Կայ Աղիւսաց Հոգաբարձութիւն մը, որ տեղացի
աղքատները կը հոգայ: Այս աղքատները ունին եր-
բեմն տուն, կարասի, և քրգախ:

Կայ Մարմինայի Հոգաբարձութիւն մը, որուն
յանձնուած են Գահիրէի Հայ մեռելները և Մարմինա
ըսուած ափ մը գերեզմանատունը, որ ուրիշ բան չէ
բայց եթէ Թանայեան Կարաս մը, կը թաղեն, կը
թաղեն ու չի լիցուիր: Թաղուած մեռել մը 6-7
տարի հաքը միբուրը գեման կ'ըլլայ, իր տեղը կը
կորսնցնէ և ուրիշի մը կը ծախուի իր հողամասը:

Կայ Դպրոցի Հոգաբարձութիւն մը, որուն չե-

հասկցած պաշտօնն ու իրաւասութիւնը, երբ Բաղ-
ժողովը խելացիագոյն որոշումով մը՝ Պուլաքի Ազգ-
Վարժարանին շէնքը, հողը, և մէջինները 3 տար-
ուան համար վարձու տուած է Տնօրէնին:

Ասոնցմէ դուրս կայ Աղիւսախնամը, ազատ Ազգ-
իշխանութենէն, բոլորովին ժողովրդական, սահմա-
նադրական մարմին մը, որուն ընտրութիւնները կ'ըլ-
լան ժողովուրդին քուէովը, այսինքն կռիւով ու դո՛հ
ու բռնով, և որ ամենէն շատ գործ տեսնող մարմինն
է ըստ իս: Աղքատախնամը ունի վիճակահանութիւն
մը, սկսուած 30000 տոմսով, այսօր իջած 6000ի:
Վախ կայ որ թոքախտաւորի մը թոքերուն պէս այս
թիւն ալ հետզհետէ իջնէ և ոչնչանայ օր մը:

Գահիրէցիները ունին Ազգ. վարժարան մը, Պու-
լաքի կողմը, Աղա Գալուստի կողմէ շինուած. և
Վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպարի կողմէ վերաշինուած և
Մինաս Ծալեանի կողմէ... բարենորոգուած: Գա-
լուստեան վարժարանը ունի մանկապարտէզ, ու
մանչերու և աղջկանց բաժիններ:

Հիւանալի շէնք մըն է արտաքուստ, եգիպտական
հին մեհեանի մը երեւոյթը ունի, և վարժարանին
տնօրէնը այս երեւոյթը փրկելու և զայն նպատակին
ծառայեցնելու համար կ'ուզէ որ ներսն ալ կուռքեր
և քուրմեր ըլլան:

Վարժարանին արդի տնօրէնն է Մինաս Ծալեան,
Մեծ Պարտիզակցին, Աղաւնունի Սրբազանին հայրե-
նակիցը, սրօրի սիրահար, կարգապահութեան չաստ-

ուածը, Անատոլու գրկուելու արժանի բարեկարգիչ մը, անոյշ ջուրի կարծիր ձուկ մը ճշմարտիւ, և միակ երանելին աշխարհի մէջ՝ որ խեր մը տեսած ըլլայ Եգիպտոսի առաջնորդէն:

Գալուստեան վարժարանը մինչեւ 1910 թուականը եղած է Գահիրէցիներու կռուածագիկը, 1910ին Պարտիզակէն յատկապէս բերուելով Տ. Մինաս Ծալեան վերջ տուած է այս կռիւներուն, գպրոցին տան տէրը դառնալով:

Մինաս Ծալեան գլխուն մէջ ունի ծրագիրներ, և գրպանը՝ 3 տարուան պայմանագրութիւն մը:

Գահիրէի վարժարանաց ճակատագիրն է օձին շապիկ փոխելուն պէս ամէն տարի ուսուցչական մարմինը փոխել վերով վարով: Մինաս Ծալեան, շնորհիւ քօնթրաթին, փրկեց գլուխը այս փոփոխումէն: Ահա թէ ինչո՞ւ Գալուստեան վարժարանին գլուխը չի փոխուիր ու ան կը մնայ միշտ... Հին Գլուխ:

Վարժարանը ունի անձնական կառք, ցորեկեայ ճաշ, մարմնամարզի խումբ, շատ մը «ութիւն»ներ, և տարեկան չեմ գիտեր քանի՞ հազար ոսկի եկամուտ, որուն մէկ մասը միայն կը գործածուի վարժարանին, մնացածը կը մնայ Պէն-էլ-Սուրէնի կոկորդը:

Վարժարանին վերնայարկը յատկացուած է առաջնորդին հանգիստին, հոն է Ազաւնուէի Սրբազանին գեղարանը և սանաթօրիմը և Մինաս Ծալեանին դիտարանը, ուր ան ըրաւ 20րդ դարու է՛ն մեծ

գիւտը, կալիլէտէն յետոյ, Մինաս Ծալեան հոն գտաւ թէ... «Ամպերէն վեր արեւ կայ» եղեր:

Գահիրէն ունի շարք մը ընկերակցութիւններ: Ա.յս ընկերակցութեանց գլուխը կը գտնուի Հ. Բ. Ը. Միսթիւնը, հիմնուած 1906ին, Վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպարի նախաձեռնութեամբ, սպասելու համար կարգ մը կուսակցականներու «փառա սուր չե նե կը մեռցնենք»ի արհաւիրքէն:

Քիչ ատենի մէջ այնքան առաջ գացած է այս ընկերութիւնը, որ եղած է Հայոց «Ալիանս Իգրաէ-լիթ»ը, ունենալով պատկառելի գրամագլուխ մը, ազգօգուտ կեանք մը, կենսատու շուք մը, խնամակալ ոգի մը, հարիւր մասնաձիւղ ի սփիւռս աշխարհի և Հայութեան գրեթէ ամբողջութիւնը իրեն բաժանորդ:

Եթէ մեր չորսուկէս կուսակցութիւնները չկրցան ցարդ Հայուն շնորհել նոյնիսկ... գայմագամոթիւն մը՝ Բարեգործականը տուաւ և կուտայ Հայ գիւղացիին՝ ինչ որ պէտք է այս վերջինին իր կարգին տալու... Քիւրտին և Թուրքին:

Բարեգործականը իր նպատակին և սկզբունքին վեհութեանը մէջ պաշտելի սրբութիւն մը կրնայ ըլլալ, բայց անոր գլուխ կանգնողները երբէք չեն կրնար պաշտուծի բռնադատեալ կուսքիւր ըլլալ:

Պօղոս փաշան կը խենթենայ պարզապէս Բարեգործականին համար, ըլլալով միակ հարուստը մեր մէջ՝ որ այսքան սերտիւ փարած ըլլայ ազգաշէն գործի մը:

Գիշերը զայն կ'երազէ, կերակուր կերած ատենը անոր վրայ կ'որոճայ, Հայու մը հետ տեսակցած միջոցին միայն Բարեգործականի վրայ կը խօսի և պատրաստ է ամենամեծ զոհողութիւնը ընելու անոր՝ որ կարենայ հաստատ և անխախտ հիմերու վրայ դնել այս Մեծ Ընկերութեան ապագան, և եթէ փաշան, իր բոլոր փաշայական կարողութեամբը չկարենայ այս անխախտութիւնը գտնել, պէտք է տիրութեամբ խոստովանիլ՝ որ ցաւալի պիտի ըլլայ Բարեգործականի ապագան, զի... ամենայն աչք առ նա հայից:

Բարեգործականը Գահիրէի պարծանքն է, եթէ ան չըլլար, Գահիրէն Հայութեան աչքին կուտ մը չպիտի արժէր:

Համերոսի ծննդավայրին պէս ինը ականաւոր Հայեր կը պնդեն թէ՛ իրենք եղած են անհատապէս ծնուցիչը անոր ծրագրին, բայց ակնարկ մը այդ ծրագրին վրայ կը բաւէ համոզուելու համար թէ՛ անիկա կրնայ Փրանսացիի, Անգլիացիի, թերեւս Արապի կամ Չինացիի մը խելքին պտուղը ըլլար, բայց ոչ երբէք Հայկական գլխու մը բերքը:

Բարեգործականէն ետքը կուգայ Արաբկիրի կրքախրացը, որ Բարեգործականին խալպն է և նպատակ ունի մրցել անոր հետ՝ Արաբկիրի վարժարանին սատարելով:

Արաբկիրցիներու խըզ ըլլալու համար՝ Ակնցիներն ալ հիմնած են Նարեկեան մը, նոյն նպատակներով: Չեմ գիտեր որ այս ազնիւ մրցակցութիւնէն

մըքան օգտուած են Արաբկիրի և Ակնայ վարժարանները. սա միայն գիտեմ որ ցարգ չէ գտնուած Արաբկիրցի կամ Ակնցի հարուստ մը՝ որ պատկառելի գումար մը նուիրէր սոյն դպրոցներուն: Նորէն հաստատարը ժողովուրդն է իր ճակտին քրտինքովը:

Որբախնամ Ընկերութիւն մը կայ, որ հազար կաղոպարի մտնալէ ու քանի մը տամնեակ ընկերութեան հետ գործակցելէ յետոյ, Օսմ. Նաւատորմին պէս նաւահանգիստ քաջուած է Բարեգործականին ծոցը:

Գահիրէի մէջ Ռոմկավարները ունին ակումբ մը, Հնչակեանները՝ սենեակ մը, Դաշնակցականները՝ կնիքովի թէ մը, Վերակազմակնները՝ նամակատուփ մը, Տօրք Քլիւպը կնիք մը, Յոտաջգլիմասէր երկտասարգացը՝ անուն մը:

Գահիրէն ունի Լատրան-Ընթերցարան մը, Պէյնէ-Սուրէնի փասքրմայի հոտերուն մէջ կորուսած, որ թոքախտաւորի մը պէս ոչ կը մեռնի և ոչ ալ կ'առողջանայ, շնորհիւ Սեդրաք Օտտապաշեան կոչուած կաթողիկ - Լուսաւորչական - Բողոքական - Լէվանթէն - Ղպտի գործունեայ ազգայինի մը:

Գահիրէի Կեդրոնականցիները վերջերս հիմնած են ընկերակցութիւն մը, որ կոչուած է տեղական հսկայ ընկերութիւն մը ըլլալ, ունենալով իր ծրագրին մէջ անանկ բարձր և մեծ առաջադրութիւններ, որոնք եթէ Եգիպտոսի ազատութիւն տալու կարող չեն, կարող են սակայն քիչ մը շարժում առաջ բերել

Եգիպտոսնայ կեանքին մէջ, այդ ընկերակցութիւնը կազմուած ըլլալով ընտրեալ, կրակ ու բոց, գրոց բոց խումբ մը երիտասարդ կեդրոնականացիներէ, որոնց իւրաքանչիւրը գաղութին մէջ կը գրաւէ կարեւոր դիրք մը:

Փահիրէի Ազգ. մամուլը շատ ամուլ է: Կան չորս թերթեր, Լուսաբեր-Արեւ, Արեւոյն, Հոսանք և Մալիէ:

Ասոնցմէ Լուսաբեր-Արեւ միակը եղած է որ Տտարիէ ի վեր կուրծք կուտայ Եգիպտոսնայ ազնիւ պոլիթիքին՝ ընդգէտ Հայ մամուլին:

Լուսաբեր-Արեւի ծնունդը՝ շատ մը ազգութեանց ծնունդին պէս մութ է և անհասկնալի: Լուսաբեր-Արեւ շապիկ փոխելու պէս խմբագիր փոխած է, բայց երբէք ուզուած չէ, և եթէ ներկայիս այդտիկ փոփոխում մը կը նշմարուի անոր մէջ, պատճառը սա է թէ՛ հին էրիկը մեռած ըլլալով, Լուսաբեր-Արեւ նոր ամուսնութիւն մը կնքած է:

Լուսաբեր-Արեւի է՛ն մեծ խմբագիրը եղած է Արփիար Արփիարեան, որուն մեռած ասեւնը գրպանէն պատառ մը չոր հաց ելած է իրրեւ... քերեք և որուն գազազին ետեւէն 20 վայրկեանի չափ քալած են փաշաներ, իրրեւ... յետին յարգանք: Ո՞վ կեանքի հեղնանք:

Որչափ պիտի ապրի, կամ ե՞րբ պիտի մեռնի Լուսաբեր-Արեւ՝ ոչ ոք գիտէ, միայն թէ՛ որչափ ատեն որ Տօք. Բէէէճեան, Փահիրէի Տօք. Վահրամ

Թորգոսեանը, ապրի և մօրուքը չածիլէ, Լուսաբեր-Արեւի անունը պիտի շրջի բերնէ բերան:

Արեւոյն՝ սառա ունեցող մարդոց կը նմանի, նոպան երբեմն կը բռնէ, չի հրատարակուիր, ամէն մարդ անունը իսկ կը մոռնայ, մէյ մըն ալ կը նայիս առաւ մը հրապարակ ելեր է կրկին:

Արեւոյն՝ Լուսաբեր-Արեւին գէտ իր թէ ընդգիմագիր օրկան է, և այս երկուքին մրցակցութիւնը ես պիտի նմանցնէի իսայլօք քաղաքի նաւատորմերու ճակատամարտի մը, անշուշտ Արեւոյնին վերապահելով օսմանցիութեան պարծանքը:

Արեւոյն՝ Եգիպտոսնայութեան աղտոտ լաթերու տուրքին է, կ'ուզէք Եգիպտոսնայ ու է փխտութեան վրայ գաղափար մը ունենալ, թղթատեցէք այս թերթին հաւաքածոն:

Հոսանքը հիմնեց Ս. Պարթեւեան, որը իզմիրէն Փահիրէ փոխու. այն վախով որ՝ օր մը Խաւաքիք իզմիրը կը պաշարին և զինքը կը գերին:

Մալիէ՝ փիճն է այս տողերը ստորագրողին, որ կարծելով թէ՛ Պոլսոյ պէս Փահիրէցիներն ալ կրնայ ձողկել ուզածին պէս՝ սկսաւ հրատարակել այս թերթը՝ տպագրել Զարեհ Պէրպէրեանը օտապը գնելով և գրչաց:

Մալիէ յայտնութիւն մը և պիլա մը եղաւ Փահիրէցիներու գլխուն, որոնք վարժուած չէին լրագրական սիւնակներու մէջ տեսնել իրենց մէքրեսին, խրվըն-զրվըններուն և ցաւազարութեանց նկարագրականները:

Թէ՛ ի՞նչ է այս չորս Ազգ. թերթերուն — ս՛կ քառակուսիութիւնը եզրագտահայ մամուլին — ուղղութիւնը, ներեցէ՛ք որ չկարենամ այդ մասին գաղափար մը յայտնել, սա գերազանց պատճառաւ որ, այս քառակուսիին մէկ կողմն ալ ես ինքս ըլլալով՝ ուղղութիւն չունիմ և սա չափն ալ միայն ըսեմ որ այս չորս թերթերէն Լուսաբեր-Արեւ գաղտնիք մըն է, Արեւոյնս՝ ազրեթրյա գիւրեփ մը, Հոսանք՝ կամուրջ մը և Մալե՛՝ փայլաչօ մը:

Լուսաբեր-Արեւ դեռ կ'ապրի, Արեւոյնս՝ վարժ է մահուան տապանապնեռու, իսկ Հոսանք և Մալե՛՝ ցուրտ կլիմայի բոյսեր ըլլալով՝ վախ կայ որ եզրագտահայ չորութեան մէջ շուտով չորմանն ու վերնանն:

Եզրագտասի մէջ հայերէն թերթ չապրիր այնչափ ատեն, որչափ ատեն յամառին անոնք հրատարակուել ամբողջ հայերէն լեզուով: Եթէ էջ մը, կամ 1—2 սիւնակ տարերէն, Ֆրանսերէն հրատարակուել, տարբերութիւն մը ընէ թերեւս:

Բարեգործականին Միութիւն թերթը այս քառակուսիին մէջ տեղ չունի, անիկա գաւառին և գաւառացիին օրկանն է: Թէ ցարդ ի՞նչ օգուտ ունեցաւ Միութիւն բնագաւառին՝ ատիկա ալ գացէ՛ք հարցուցէ՛ք Մրտոյին, Կրպոյին և Հատոյին:

Գաղափար մը տալու համար եզրագտահայ մամուլին ցուալի վիճակին վրայ, ստորեւ կը գնենք ընթերցասէր հասարակութեան վարուելակերպէն դըրուագ մը:

Ըսենք որ Յակոբ աղան բաժանորդ է: Նախ Յակոբ աղան՝ մինչեւ որ թերթը իր տարեկանը չբուրէ կուտ մը չի տար, գործ չունի նէ թերթին տէրը, Յակոբ աղային հասկցնէ որ՝ թուղթի, տպագրութեան, խմբագրի, փուլի դրամի պէտք կայ: Յակոբ աղան իր թերթին հասցէ կուտայ բարեկամի մը խանութը: Յիշեալ բարեկամը, Թորոս աղա, կը կարգայ թերթը և կը ձգէ սեղանին վրայ: Քանի մը հոգի կ'օգտուին անկէ: Մարկոս աղա մը՝ Յակոբ աղային խանութը գացած ատենը կը հանդիպի Թորոս աղային և թերթը կարգալէ յետոյ գրպանը կը դնէ Յակոբ աղային տանելու համար: Ծամբան Կիրակոս աղա մը իր խանութը կը տանի Մարկոս աղան, հոն թերթը կը կարգացուի և նորեկ բարեկամ մը՝ Ստեփան աղա, տեսնելով որ իր ազգականներէն Տիմոթէոս աղային վրայ գրուածք մը կայ մէջը՝ կ'առնէ թերթը, յաջորդ օրը Սարգիս աղային խանութը Մարկոս աղային տալու համար: Յաջորդ ատուուն՝ Ստեփան աղա՝ Տիմոթէոս աղային վրայ գրուածքէն կրակ կտրած, շունչը կ'առնէ Յակոբ աղային խանութը, հոն պաշտօնապէս ժողով կը գումարուի, հոգին բերանը եկած... թերթին վրայ գօտի մը կը փակցուի, հասցէն կը գրուի, երկու սեւ գիծերու մէջ ալ «մերժուած» և խմբագրութեան կը զրկուի ի նշան զայրոյթի:

Եւ ըսել որ Գահիրէի մէջ ալ հայերէն թերթ կը հրատարակուի և հոն ալ Հայեր կան!!: Ամասիա և Բիւթանիա շատ աւելի բարեբախտ են Գահիրէէն:

Գահիրէի մտաւորականներուն գլուխը կը գըտնուի նահապեան, Յովհաննէս Սեթեան, որ իր անցուցած Յուզման ժամերէն յետոյ՝ Գահիրէ եկած է Հանգարտութեան ժամեր անցնելու համար: Գահիրէի Հայերը, բացառիկ ժէսթով մը, որոշած են իր յորելեանը կատարել՝ կեդրոնական Վարժարանի, Հայ գիրերու գիւտի, և Հայ տպագրութեան 400ամեակի յորելեաններէն անմիջապէս... ետքը:

Յովհ. Սեթեան՝ իր ալիւոյթին մէջ, յանկարծ Հիւկոյական աւիւնով մը և լեզուով սկսաւ Եօսէյ Վանանթնոսէ ձարոնական անունին տակ հայրենաշունչ ստանաւորներ գրել, որոնք եթէ տարիներ առաջ գրուելով Լա Հէյի Դեսպանախորհուրդին զրկուէին, Հայկական Խնդիրը գոյութիւն չէր ունենար այսօր: Մեղք որ այդ գեղեցիկ ստանաւորները դատապարտուած են... Հոսանքէն քշուելու:

Եգիպտահայ գրականութեան մանեակն է Վահան Մալէգեան, Մեծ Ատենադպիրը, Մեծ Տարազիրը և Մեծ Մէթրը, որուն կիսուն չափ բանաստեղծական փափկութեամբ և տաղանդով տողեր արտադրող մը եթէ կարենայ ցոյց տալ իր հեմօքրիներուն մէջ Ռ. Դարբինեան՝ թող բարեբախտ համարէ ինքզինքը իբրեւ կովկասահայ:

Շիք, չիք, չիք ծայր աստիճան, միշտ ձեռնոցապատ, միշտ խնամքով արգուզարգուած, մեղք որ ահնոց չի կրեր Մալէգեան:

Գահիրէի Պառնասը, Շարա Մանախ քաշուած՝

սալօններու և կնիկական աշխարհի մեր քուպասուրն է Վահան, որ վերջերս հրապարակ հանեց իր կեՐՈՆ-ՆԵՐը, տասը տարիէ ի վեր աղջիկներու ձեռքէն և կնիկներու աշուկներէն քաղած ու քաշած տառապանքներուն պլպլացումը, հատնումը, զորս երգած է Ֆրանսուայի մը նրբութեամբ, իտալացիի մը աւիւնով և Հայու մը տպագրութիւնով:

Մալէգեան մեծ գեր ունի Բարեգործականին մէջ որուն տեղեկագրիները կը խմբագրէ՝ բանաստեղծութիւն մը արտադրելու չափ շուտ և նուրբ: Մալէգեան՝ մեր մէջը այն փիւնիկ գրագէտն է, որ յաջողած է փաշաներու շունչին տակ տպրիլ և մօտենալ անոնց՝ առանց գիրք մը հրատարակել տալու խնդրանքը՝ ունենալու լեզուին և ձեռնոցներուն ծայրը:

Շատ բարի տղայ է Մալէգեան. շատ քիչեր յաջողած են զինք ճանչնալ, միայն թէ՛ Պօղոս փաշային ստորագրութեան քոյ՝ իր հիմքալը ստորագրութիւնն ալ գնելու պատենութիւնը՝ թեթեւ շեշտ մը դրած է վերջերս իր վարուելակերպին մէջ:

Ետգուպ Արթին փաշան կոչուած է բլլալու Եգիպտահայ գրականութեան Հայ Նասրէտաին հօճան, ժողովրդային սիրուն պատմուածքներ ունի, զորս իրեն յատուկ maniereով մը կը գրականացնէ Ֆրանսերէն:

Ա. Պալեանի անունը կցուած է Ետգուպ Արթին փաշայի անունին, Ն. Վսեմաթեան մաստիչներուն հայերէնի թարգմանութիւնը Ա. Պալեանի կը պարտինք:

որը ունի նաև խմատասիրական և միայն իրմէ հաս-
կըցուելիք շատ մը գրութիւններ :

Եթէ Գրիգոր Աղաթօն օգտակար եղած է Հայու-
թեան իր սահմանադրութեամբ, իր զաւակը Երուանդ
պէյ Աղաթօն ոչ նուազ օգտակար եղած է Հայ գիւ-
ղացիին, փրկելով անոր հողը՝ փճանալէ, կովը՝ մեռ-
նելէ և այգին՝ սչնչանալէ : Միութիւն թերթին մէջ
ունի մասնագիտական յօդուածներ, որոնցմէ միայն
բան մը կը հասկնայ Հայ գիւղացին :

Մկրտիչ Անդրանիկեան կրնար Բիւզանդ Քէչեան
մը ըլլալ, եթէ իրեն յատուկ թերթ մը ունենար :
Գրած է երկու գրքոյկներ, երկուքն ալ վիճաբանա-
կան :

Նագարէթ Աղազարմ որքան նշանաւոր Արաբկիր-
ցի և դիւանապետ, նոյնքան նշանաւոր գրող մըն է
Գահիրէի մէջ : Երկար ատեն Արեւելք թերթին թղթա-
կիցը եղած է : Գրած է «Նօթեր» մը Եգիպտոսի վրայ,
պատմելով Եգիպտահայ կեանքը, որուն սակայն ինչ ինչ
մասերը ինչ ինչ պատճառով եւ ինչ ինչ վարպետու-
թիւններով յապաւած է, չըտելու համար կլլած է ա-
կումայ : Հրատարակած է նոյնպէս Իգմիրլեան Հայրիկի
«Նամակներ»ը, ուրկէ կարելի է քաղաքավարական
դասեր առնել և սորվել թէ, նամակի մը մէջ ինչպէս
հին ծանօթներու բարեւ կը զրկուի և հավասխներ
կ'առնուի :

Այս գիրքը պատճառ եղած է որ Արաբկիրի
կրթասիրացը և Ակնայ Նարեկեանը... համբուրուին

Իրարու հետ և համերաշխարար գործեն !!

Սեդրաք Օտտապաշեան մեր այն գրողներէն է, ո-
րոնք սխալ այլ կոյր հաւատքը ունին թէ՛ իրենք
գրող են :

Այս մտրդը Ռասինի Արալին միայն կարգացած է
և այնքան յափշտակուած՝ որ ա՛լ ուրիշ գիրք ձեռք
չէ սսած : Գրականութեան լսաբանական սեռը միայն
մշակած է, և այնքան հաւատարիմ է այս սեռին, որ
Շէյխ Մահաթներու, Սայիտ Պէտէվիներու մօտուքէն
լսարաններ կը հանէ իրր հետեւութիւն : Կը գրէ Վէ-
նետիկի աշխարհարարով և գրութիւն մը հրատարա-
կելէ յետոյ, իր ընթերցողներուն մօտ կ'երթայ հարկ
եղած բերանացի բացատրութիւնները տալու : Հիմա
քաջուած է գրական հրապարակէն, սրովհետեւ Լսա-
րանին հետ գործ չունի այլեւս :

Երուանդ Քէրէսթէճեան, Եգիպտահայ գրականու-
թեան դասալիք Պարսեանը, հարհառ գրող մը որ
իր մէկ ՆՇԴՐԱկովը ուզած է բոլոր Եգիպտահայերուն
վիզը կտրել և Նեղոսը նետել : Դաշնակցականներէ
ծիծ կերած է, և որուն հացագործները խկ սպառ-
նացած են հաց չտալ, եթէ շարունակէ գրականու-
թեամբ զբաղիլ : Անօթի չմտալու համար Քէրէսթէ-
ճեան քաջուած է գրականութենէն, չմոռնալով եր-
բեմն սս ու ան գրագէտին մուսան ըլլալ, օգտակար
ատաղձներ հայթայթելով :

Արտաշէս Մարլեան Գահիրէի Երուանդ Օտեանն
է, սա տարբերութեամբ որ Օտեան՝ խմածը չերկեր,

ոչ ալ Պառպա Եսանին կ'Աստուածացնէ, մինչ Մարլեան թէ կը խմէ և թէ կ'երգէ, երկուքին մէջ ալ զնելով արտակարգ կարողութիւն մը և պե՛հ՝ խալկան տաղանդ մը :

Լուսաբեր-Արեւի հանգստեան կոչուած միամեայ խմբագիրը Յարութիւն Արսլանեան վերջին երկու տարիներու մէջ յայտնութիւն մը եղաւ կատարեալ : Այս մարդը Ատանայի մէջ հերոս, Այնթապի մէջ՝ փախըստական, Աղեքսանդրիոյ մէջ քիւրճիկ և Գահիրէի մէջ՝ սեմլիս մը եղած է : Մարտիրոսացիի մը չափ սահուն կը խօսի Յրանդեբէնը և Գոնիացի շէյխի մը վայել կը կրկնէ մարիոնը կը քաշէ :

Բ. Դրան գրագիրներէն աւելի լաւ տաճկագէտ է և իր հայերէն յօդուածները ընդհանրապէս կը դառնան քաղաքականութեան շուրջ :

Պուլաքի մէջ մենակեացի կեանք կը վարէ և իր տան տիրուհիին իտալացի ըլլալը՝ Թրիբօլիի մասին ունեցած իր հայրենասէրի զգացումներէն բան մը չէ կըցած զեղչել : Երեք ծայրայեղ յայտեր կը տածէ. կամ Արտաքին Գործոց նախարար ըլլալ Պոլիս, կամ Ատանայի վալիի օգնական ըլլալ և կամ Բլաս Որէրային մէջտեղը օր մը յանկարծամահ ըլլալ : Երեքը մէկտեղ սրտանց կը մաղթեմ իրեն :

Աժտէրեան մէկն է անոնցմէ, որոնք աշխարհի շրջանը կը կատարեն հեւ ի հեւ, թատրոնի մը թիկնաթուղ բաղմած և... սինէմայի տեսարան մը դիտելով : Այս տղան զրո մը ունի մեղի հասկցնելու որ

Մարիգային, Աննէթային, Ժօրժէթին հետ ի՞նչ ըրած է եկեղեցիին պատին տակ, կամ թատրոնի մը մէջ, կամ պարտէզ մը : Աժտէրեան եթէ գրագէտ չըլլար և սենեկապան մը ըլլար, ապահովաբար Չ՛ի ժամ միեւնոյն մարդը իրեն բաթրօն չպիտի ունենար, ննջասենեակի գաղտնիքները դուրս հանելուն համար :

Արսէն Երկաթ անունով բանաստեղծ մըն ալ ունեցաւ Գահիրէն, Տօք. Շամլեանի մինիսիկ տղան, որ «Յրգեցի...» անունով ոտանաւորներու ստուար հատոր մը հրատարակեց, խերը անիծելով պապային 30 հատիկ կարմիր կիճեներուն :

Այս գիրքը երգիծական հրատարակութիւն մըն է, ուր տաղանդաւոր բանաստեղծը խերը անիծած է նմանապէս կովկասահայ լեզուին, բանաստեղծութեան, ճաշակին և այն կնոջ, որ զինքը ճշմարիտ բանաստեղծ մը կարծելով, խեղճ տղուն սենեակը մտեր է գաղտագողի և պատճառ դարձեր է որ պտըլիկն Շամլեան վախէն... բանթալօնը թրջէ ու թքնէ կնոջ երեսին՝ խրքսէն !

Վահան-Ասլան, վաղուան վարդապետը, զգայուն բանաստեղծը գաւառի, որ «Արցունք» անունին տակ իր ճշմարիտ արցունքը քամած է : Մեղք որ այդ տղան ոչ ոքէն հասկցուեցաւ և Մինաս Մալեան մը չգիտցաւ իր արժէքը, որքան գրագէտի, այնքան մը եւս ուսուցչի արժէքը :

Մինաս Մալեանն ալ պէտք է Գահիրէի մտաւորականներու շարքը դասել, որովհետեւ Մալեան՝

դժբախտութիւնը ունեցած է գրելու «Փէշտիմալճեան պատուելի կենսագրութիւնը», և ծնունդ տալու Գալուստեան վարժարանի «Յայտագիր»-ի մը, որուն մէջ գրուածները այնքան ստոյգ են, որքան ստոյգ՝ Պոլսոյ մամուլին մէջ գրուած լուրերը պատերազմի վրայ:

Եղիշէ Թորոսեան Եգիպտահայոց Եղիա Տէմիրճիպաշեանն է, անոր հանգամանքը իւրացնելով լիուրի, առանց սակայն պուտիկ մը անոր կարողութենէն գէթ գողցած ըլլալու: Լաւ գրող մըն է Թորոսեան, եթէ յանցանք մը ունի, այն ալ իր վերնագիրը՝ գրած յօդուածներուն չի կրնալ պատշաճեցնելն է:

Նազարէթ Աղազարմին պէս Արարկիրցի է, անոր չափ քաջ գիտէ Եգիպտահայոց գաղտնիքները, միայն թէ՛ Աղազարմ գիտցածը իրեն կը պահէ, Թորոսեան, վրան 100ին 50 բարդելով ժողովուրդին կը քշէ:

Երբեմն անանկ խօսքեր կ'ընէ Թորոսեան՝ որ կը զարմանաս, մէկ վայրկեան չանցած՝ շախախիչ փաստերով կ'ապացուցանէ որ... մեր գիտցած Եղիշէն է ինք դարձեալ:

Եգիպտահայ գաղութին մէջ չկայ մէկը որ սիրէ Եղիշէ Թորոսեան ըսուած մարդը, բախտը անանկ մը բերած է որ այս զգացումը փոխադարձ ըլլայ:

Կ'ըսեն թէ Հրանդ Ալատին անունով գրագէտ մը եւս կայ, որ Լատիներէնը քաջ գիտնալով՝ Տանդէի դժոխքը թարգմանած է գժոխք լեզուով մը: Հայր Արսէն Ղազիկեան վերջերս հրատարակած է խղճամիտ

վիճակագրութիւն մը, ուրիշ կը տեղեկանանք թէ՛ Ալատին՝ իր թարգմանութեան իւրաքանչիւր բառին մէջ՝ 2, իւրաքանչիւր տողին մէջ՝ 20, և իւրաքանչիւր էջին մէջ՝ 200... լեզուական սխալ գործած է ակամայ:

Հայոց Վիքթորիէն Սարտուն, Տիգրան Գալէմճեանն ալ Գահիրէի անմահներուն շարքը կը դասուի: Այս մարդը զարմանալի արագութեամբ թատրերգութիւն կը գրէ, գրիչը ձեռք առնելը և սիկառ մը վառելը մէկ կ'ըլլայ, սիկառը երկու չեղած՝ թատերգութեան վարագոյրը իջեցուցած է արդէն Գալէմճեան: Իր թատրերգութիւններուն մեծ մասը կը մնայ տետրակներու մէջ, դերասանի չգոյութեան պատճառաւ: Մե՛ղք որ իր յրեւեանը չին կատարեր, հակառակ որ 50է աւելի տարիներ դերասաններու հետ ապրած, անոնց համար աշխատած, անոնց դրամ վաստկեցուցած և ինք... անօթի մնացած է:

Պատուելի Հայկազուն Պանդամուր, Բողոքական համայնքին համակրելի և միներինիկ պետը, երգիծական տաղանդին կը միացնէ ուշագիր դիտողի, խորունկ մտածողի և լաւ բեմբասացի կարողութիւններն ալ: Բուրգերը և Ֆէլլահը իր ջիղերուն դպած են և իր գրականութիւնը նուիրած է ամբողջովին այս երկուքին:

Սուրէն Պարթեւեան, այլ անուամբ Սիսակ Պարտիզպանեան, նոր անուամբ Հոսանք, Գահիրէ եկած օրէն ի վեր ինքզինքը տուած է բանի մը՝ որուն ինչ

ըլլալը ինքն ալ չգիտեր, դրականութիւն, բանաստեղծութիւն, յարձակողական, գովաբանական, cruelle enigme !

Գրանեան, որ երբեմն բանաստեղծութիւններ կը գրէ իզմիրեան շունչով: Սէթ Գալէսձեան, որ Փալսմեան անունը մոռցնել չտալու համար գրականութեամբ կը զբաղի սկսածայ: Վահան Զարգարեան, հարուստ մեղեքներու փորենին, դամբաններու լեզուագէտը և տապանաքարերու գիւցաղներգուն, որ «Յիսասակարան» անունով մեղեքագիրք մը կը հրատարակէ, և որ Հայ Տպագրութեան 400 ամեակին առթիւ զօռ մը ունի Լէօի չափ նշանաւոր դէմք մը դառնալու:

Վերջապէս Ռուուլ-Բօնշօնը, այլ անուամբ Գրիգոր Համրիկեան, եգիպտական մակդիրով Մալէշ, Լուսաբերեանով կադմոս, որուն մասին ոչ մէկ կարծիք կը յայտնենք առ ի համեստութիւն, այդ ձանձրոյթը թողլով ընթերցողներուն, խնդրելով սակայն որ անկեղծ ըլլան:

Գահիրէի մտաւորականներու շարքին պէտք է յիշատակել անպայման կարգ մը անպաշտօն մտաւորականներու անունները եւս, այսպէս անունները Տ. Տ. Սուրէն Զաքմաքճեանի, Միսաք Հունկի, Լիւմենակ Փափագեանի և Արթաքի Մազմանեանի, որոնք եթէ գոյութիւն չունենան և գրեթէ բոնի կերպով մէկուն ձեռքը լրագիր մը, ուրիշի մը ափը գերք մը չթխեն, դժուար թէ Գահիրէցին լուր ունենայ որ՝ Գահիրէի մէջ Հայերէն լրագիր կ'ելլէ կամ գերք կը

հրատարակուի: Ուստի յանուն եգիպտահայ մտաւորականութեան՝ արեւակայս շորհակալութեան քուէ կ'առաջարկեմ յիշեալ աղնիւն անձնաւորութեանց:

Գահիրէի բնական տափակութեան հետ կրնայ մըրցիլ նաև Գահիրէցիին կեանքին տափակութիւնը: Գահիրէի մէջ Հայուն կիրակին՝ Պուտեցիին Երեքշաբթիէն աւելի տափակ է, և Զատիկն ու Մուսնդը՝ Մեծ Պահքէն աւելի տափակ գոյն:

Գահիրէցիին ամուրիի կեանքը և ամուսնացեալի կեանքը զգալապէս տարբեր են:

Էսնաֆ դասակարգը կը սիրէ արեւմտեան քիւնը, ըլլայ ամուրի կամ ամուսնացած: Ախշամձիական կեդրոններն են Գաֆէ Շիշա, Պար Բրիսթալ և Գաֆէ տը լա Բէ: Այս երեք ազգային սրճարաններն ալ նշանաւոր են Գահիրէի մէջ: Պուտէն նոր եկող մը առաջին անգամ ստիպուած է այս երրորդութեան գիրկը նետուիլ, և մինչեւ մեկնած օրը չբաժնուիլ անկէ, ուրիշ նետուելիք տեղ մը գոյութիւն չունենալով:

Այս սրճարանները — սրճարան ըսելով քոտէ գահվեսի չհասկնալ, այլ Գահիրէական մէյմէկ Սըլանախոներ — սրճարանէ զատ են նաև՝ Առաջնորդարան, բօսք ռեսթարան, գրատուն և Աղքատախնամ:

Իրիկունները տեսարանը հմայիչ է այս պարերուն մէջ: Ամէն կողմէ կը թափին մտաւորականը, վաճառականը, արհեստաւորը, դասատուն, բժիշկը, փաստաբանը, սակերիչը, և զրկիպի (օղի), պերայի գաւաթներու շարունակական բողխումին մէջ՝ առաջնորդ

վար կ'առնուի, դպրոց կը բարեկարգուի, հանրագրութիւններ կը պատրաստուին, Պոլսոյ մեզէները կը փնտռուին, Վասփորը կը յիշուի, մէյմըն ալ ժամացոյցը կը նային որ... տասնըմէկ եղեր է, ամուսնացածը տունը կ'երթայ, ամուրլին ալ ժամանակ անցընելու, որով առաջնորդն ալ իր տեղը կը մնայ, դպրոցն ալ:

Գահիրէի մէջ կայ երիտասարգութիւն մը որ զարգացած է, շէք է, կը սիրէ կեանքը, հաճոյքը, կիներ, խաղը և գիւնին: Այս երիտասարգութեան հարուստ դասակարգը իր մասնաւոր շրջանակները ունի էյլեմնէյի. ժառուէն տը Բաուի, Մարկրիթա, Անպասատէօր եւայլն, որոնք լիուրի կը բաւեն գրպանին փրան հատցնելու և կեանքը կարճեցնելու: Երիտասարգութեան միջակորեար դասակարգը աւելի տոնմիկ, մարգամօտ և ազգային շունչ մը ունի վրան: Ասոնցմէ շատերը կազմած են մարմնամարզական եւ թատերական խումբեր և սակայն չեն կրցած յաջողիլ դժբախտաբար. նախ որ յաւակնտտ են, Քէնովարէ խաղացողները՝ Քուօ Վատիսը փորձելու կ'ելլեն, իսկ աքրմ մը ցատկողներն ալ՝ կ'ուզեն Սթօքհօլմի Օլիմպիականներուն մասնակցիլ: Երկրորդ որ Հայ են, և Հայ Ըլլա՛նուեն համար Հայը չի քաջալերեր գիւրենք, և երրորդ՝ այս խումբերուն ամենէն ստուարութիւլը 4 կամ 5 հոգիէ կը բաղկանայ, վեցերորդ մը մէջերնին մտնալուն՝ երկուք ալ կը համոզէ իրեն հետ և նոր խումբ մը երեւան կը հանէ:

Եգիպտահայ երիտասարգութիւնը կը տեսնէք ամենէն աւելի Կիրակի օրերը եկեղեցիին բակը, ուր tout endimanché նախա կ'ընեն Գահիրէցուհիներուն և առանց այս վերջինները լուր մը, կամ կասկած մը ունենալու, իրարու մէջ կը բաժնեն գանձք:

Եգիպտահայ երիտասարգութիւնը հանգարտարարոյ է. մէջերնին Գաշնակցականներ կան. որոնք Ռամկավարի մը շափ հեզ և անվտաս են: Զարգացած են և եւրօպական ամէն նորոյթէ քիչ շատ կը հասկնան: Կը կարգան բոլոր Հայ թերթերը, կը յաճախեն թատրոնները և գոնէրները, կը պարեն, կ'երգեն, վերջապէս բոլոր ճաշակներէն ալ քիչ թէ շատ ունին:

Ոչ կծծի են և ոչ ալ շուալ, լաւ կը շահին և հաշիւնին գիտեն, իրար խնթի պէս կը սիրեն, բայց երբ պար մը նստին, ամէն մարդ իր խմածը ինք կը վճարէ:

Քիչ մը բամբասանքը կը սիրեն. կնիկական ջանջանութիւնը և աղջկայ ըսի ըսաւը, ինչ որ չպիտի կրնային զրուցել մէկու մը երեսին, կը զրուցեն ետեսէն:

Երիտասարգութեան մէջ կատարեալ հաւատարութիւն կը տիրէ. հարուստի, էսնաֆի դասակարգային խտիր չկայ, հայրերնին ու մայրերնին հակառակ որ այս զգացումը ծայրայեղ աստիճանի հասցուցած են, աղաքը երբէք չեն ազգուած:

Եգիպտահայ երիտասարգութեան իտէալը Պոլսա-հայուհիի կամ Իզմիրահայուհիի հետ ամուսնանալ է,

մէջերնին ամուրիները կը վխտան, սիրահարութեան մէջ շատ անձարակ են և ամչկոտ ու երկչոտ՝ աղջկան մը չափ, չափխրճիֆօ չեն երբէք, և երբ կարգուն՝ սիրաբանութեան արգիւնք չէ ան:

Սուտուէի մը մէջ բօլբա մը, մատուակուած գաւաթ մը իքսիր՝ տարիներու սիրաբանութեան հաւասար է: Կը սիրեն հայրիկին մայրիկին խօսքը մտիկ ընել և անոնց՝ կամ խրլավուզին խօսքովը և ընտրանքովը կարգուիլ:

Երբէք չէք կրնար լսել որ եգիպտահայ երիտասարդ մը՝ աղջիկ մը փախցուցած ըլլայ, կամ այնպիսի արարքի մը մէջ գտնուի. որ աղջկան ծնողքը ստիպուի աղջիկը հանել իրեն տալ:

Ընկերասէր են, ընկերոջ համար հոգի կուտան, բարի տղաք են, միայն թէ խաղամու են, ախտ մը՝ ուրկէ վարակուած է ամբողջ Եգիպտահայութիւնը գրեթէ շատ քիչ բացառութեամբ:

Նարտը, Բօքէրը, Պաքարան, Երեսունըմէկը կը պաշտեն, Լորտի մը պողորիւնով օրականնին խաղի կուտան առանց բարկանալու և յաջորդ գիշեր նորէն բախտերնին կը փորձեն... պարտքով:

Եգիպտահայ երիտասարդութիւնը կը մեռնի ձանձրոյթէն, կը նեղուի կնկան, աղջկան չգոյութենէն, կը գանգատի քրիզէն և կը նախանձի անոնցմէ՝ որոնք առաւելութիւն մը ցոյց կուտան իր վրայ՝ ու և է կերպով: Գործի մէջ լուրջ է, կտրտուող՝ սուտուէներու մէջ, ճարպիկ՝ պարելու մէջ, գէրօ՝ սիրաբանելու մէջ,

միավիտ՝ հաւատքի մէջ, հիացիկ՝ Պոլիս այցելելուն, բոլիթիքոս՝ գլուխ տանելու չափ, եկեղեցասէր՝ սարկաւազ ըլլալու հաւասար, և բարի հայր մը՝ ընտանեկան կեանքի մէջ:

Գահիրէի մէջ այսօր կը տիրէ առեւտրական քրիզ մը՝ որ վախճամ քրոնիկ դառնայ: Ոչ թատերական տոմսակ կրնաք քշել, ոչ թերթ ծախել, ոչ գիրք տեղաւորել, ոչ նպաստ հաւաքել, բան մը չէք կրնար ընել, որովհետեւ քրիզ կայ:

Ի՞նչ է սո քրիզը: Հողերու վար վեր ինչալ ելլելէն առաջ եկած մահանայ մը պարզապէս:

Շատեր ժամանակին պորտայի պէս խաղացեր են և յետոյ խախայի պէս մէջտեղ մնացեր են, ասկէ առաջ եկեր է քրիզ մը՝ ուրկէ աւելի գերագոյն պատճառ մը չէր կրնար գտնել Գահիրէցին՝ պատ քաշելու համար ամէն բանի գէմ:

Բայց, քրիզէն մշտսուողները նորէն քանի մը հազարնոց մարդիկ են, սակայն՝ Գահիրէի մէջ քանի մը հազար բռնողին երեսը չեն նայիր և էսնաճ կ'անուանեն զայն:

Մըսքի ոսկին, որուն վրայ մեծ հաւատք ունին արտասահման գտնուողները, Փարաւոններու պէս պատմական դարձած է, և անթիգայի պէս շատ քիչ տեղ կը գտնուի: Արդի ոսկին քարիճան է:

Գահիրէի Հայ վաճառականները բաւական թիւ մը կը կազմեն, մեծ վարկ և պատիւ կը վայելին և շատ ալ հարուստ են:

Առաջին տեղը կը գրաւեն ծխախոտի վաճառականները, որոնք մեծ գործարանատէրեր են, խոշոր ֆապրիկաներ, բազմաթիւ ճիւղեր և բռնուած անուաներ ունին:

Մաթոսեան, Կամսարական, Մեկքոնեան, Իբէքեան, Հաճէթեան եւն. ֆիրմաները ֆէլլահը անգամ գիտէ: Գործ փնտռող երիտասարդները ճանճի պէս կը փակին այս ֆապրիքաթէօրներու օձիքին և կը յաջողին գործ մը ձեռք բերել, և եթէ աշխատասիրութեամբ յարատեւեն, քիչ ատենի մէջ մէյմէկ քիւրիւննիներ կ'ըլլան իրենց բաթրօններուն շնորհիւ:

Հողատէրերն ալ նշանաւոր են Գահիրէի մէջ, Պօղոս փաշա, Աղաթօն պէյ, Անդրանիկեան, Կարապետեան եւն, որոնք մէյմէկ տայրէ կամ պիււո ունին և մինչեւ իրիկուն կը գրադին իրենց կալուածներուն և հոգերուն տնտեսութեամբը:

Ասոնցմէ ետքը կուգան բուն վաճառականները պասմայի, խտտայի, երկաթի, չանաք չէօմլէքի, եւն.:

Ասոնց մեծ մասը հօրերնէն տասնոց մը տեսած չեն. այլ ինքնօգնութեամբ և Եգիպտոսի Աբրահամեան պէրէֆէրի օրերուն հարստացած ու գիրք շինած են, այն ալ չարաչար տանջանքով, կեանքերնին կէս մը վրայ տալով, շահածնին խնայելով, Հայ ըլլալնին մոռնալով և ազգային ճիւղի մէջ վազ անցնելով:

Հայ վաճառականներու օճախներն են, Մուսքի, Համզաուի, Պէյնէլ-Սուրէն, Բլաս Օրէրա, Նուպար փաշա, Պուլաք և Սարթիէ:

Մեծ մեծ թապէլաներ, խոշոր խոշոր խանութներ մի' փնտռէք, ֆէլլահական փողոցները, խանիքէօչէներ, ապուչէպէկաւոր պուճախներ, ուր սակայն ամրակուռ քացաները տիտան հասակնին ցցած են անպատճառ:

Գահիրէի Հայ վաճառականներէն շատ քիչերը կը սնանկանան, և եթէ սնանկանան՝ դէպ ի ներսը կը նախընտրեն:

Ընդհանրապէս բարի մարդիկ են, մինչեւ որ նպաստի եւն. խօսք չընես՝ շաքարի պէս անուշ կը խօսին և քաղաքավարօրէն կը վարուին հետք. ամէն ազգի համար տարրեր լեզու, տարրեր կշիռք և տարբեր գին կը գործածեն, գաղութին մէջ լաւ համբաւ կը վայլեն և ֆէլլահին կոյր վստահութեանը արժանացած են մեծ մասով:

Միայն Կեսարացիները քիչ մը մրցակցական ոգին կը կը սիրեն, այն ալ ապրանք ծախելու մէջ, սակայն այս ալ պէտք է առեւտրական իւշկիւզաութիւն մը նկատել և բուն հոգին հասկնալու համար Կեսարացի ըլլալ:

Պաշտօնեայի կեանքն ալ հեշտ է Գահիրէի Հայ վաճառականին մօտ, բաղդատելով Պոլսոյ և Իզմիրի հետ: Լաւ վարձատրելէ աւելի լաւ կը վերաբերուին իբր գերի չեն գործածեր, ինսաֆը կը վարուին:

Սակայն չմոռնանք որ մէջերնին անանկ . . . խղճի տէրեր ալ կան, որ կ'ուզեն իրենց պաշտօնեան տեսել ֆուլ ուտող, սուրուֆը պառկող և կեյպիէ հագ-

նող և ասոր համար չեն քաշուիր իրենց պաշտօն-
եային ափը դնել երբեմն ամսական 150-200 զրուշ,
որ Գահիրէի մէջ մեզի անգամ չըլլար:

Գահիրէի Հայ վաճառատուններէն շատերը ընտա-
նեկան կազմակերպութիւն ունին, կը նայիս քնսիէն՝
բաթրօնին եղբայրն է, գործակատարը՝ քրոջ տղան,
հաւաքիչը՝ եղբորորդին, թէպէտհատարը՝ քրոջը աղ-
ջըկանը տղան, համարակալը՝ թէյզէին աղջկան ա-
մուսնոյն քրոջը տղան եւն. . . Ասիէ սա օգուտը կը
ծնի որ, բաթրօնը թէ՛ գործը կարգադրած կ'ըլլայ և
թէ կարօտ ազգականներու բարիք մը ըրած, երկ-
րորդ, պաշտօնեան երկուքը մէյ մը ամսականի յա-
ւելում՝ չի պահանջեր, բաթրօնը իբրեւ ազգական
տեղեակ ըլլալով իր ծախքերուն և գիրքին, և եր-
րորդ ազգական ըլլալով հաւատարիմ կ'ըլլան:

Գահիրէի մէջ միայն ազգային գործերն են որ
մենաշնորհ եղած են, որով՝ հայ վաճառականը մէջը
չէ այս սէնտիքային: Շատեր կան որ առաջնորդին
եպիսկոպոս թէ վարդապետ ըլլալէն, կամ անունը
Աղաւնուռի ըլլալէն խապար չեն, ժողով, ընկերու-
թիւն ի՞նչ է չեն գիտեր, եկեղեցիին առջևէն տարի-
ներով անցած չեն, միայն Բարեգործականը քիչ շատ
ծանօթ է իրենց, անոր ալ միայն Պ. Հաւաքիչը կը
ճանչնան իբրեւ . . . գործօն անգամ:

Երբեմն՝ հազարումէկ նազանքով իրենցմէ մէկ
քանին ո և է ազգային պաշտօն մը կ'ընդունին խա-
բէր համար, բայց շատ անգամ այնքան ժողովի չեն

մասնակցիր, որ եթէ հարցնես՝ իրենք ալ չեն գիտեր
թէ՛ ս'ր ժողովին կը մասնակցին, և կամ ի՞նչ է ի-
րենց պաշտօնը: Որովհետեւ Գահիրէի ժողովները
անուանապէս թէեւ 4-5 հոգիէ կը բաղկանան, բայց՝
էապէս ամէն ժողով գործօն անգամ մը ունի, որ իր
ընկերներուն ընելիքը — շատ անգամ ալ չընելիքը —
կ'ընէ:

Գահիրէն ունի Խան Խալիլ մը՝ որ սակերիչներուն
եաթախն է և Պոլսոյ Չուխաճի Խանին ճշգրիտ մէկ
մանրանկարը: Հոն մտնելուդ կը յիշես որ Հայ ես,
չուրջդ Հայեր կան, որոնք Հայերէն կը խօսին և
Թուրքերէն կը հայհոյին:

Ազգայինճիւղութիւն, բօլիթիգա, թօհաֆուլթիւն՝
սթօք ապրանքի պէս մեծաքանակ կայ հոս:

Ջարդերուն Պոլսէն փախած վարպետ արհեստա-
ւորներ կը վխտան, որոնք Պոլսոյ ախը կը քաշեն,
Տիւզը կը փնտռեն, Ալէմտաղին կ'երազեն, Հիւնքեարը
կը յիշեն և «Փառք ի բարձուց» երգելով գործերուն
կը նային:

Խան Խալիլ այն երանելի և արգասաբեր վայրն է
Գահիրէի՝ որ միայն ծնունդ կուտայ հովարտաներու,
ատենապետներու, կուսակցականներու, հանրագրու-
թիւններու, խրճերու և կիւռերու:

Եթէ Խան Խալիլը չըլլար, Գահիրէի Հայերը շա-
տոնց Անգլիացի կամ Ղպտի եղած էին և Աստուա-
ծածին եկեղեցին շատոնց թօլը նետած կ'ըլլար մոմ
չծախուելէն, Ազգին շատ մը կալուածները, արմա-

ւենիները շատոնց «ել երթանք» կ'ըլլային հարցնող փնտռող չըլլալէն :

Աստուած չէն պահէ իսն իսալիւի փլած սանգուխները , քարայր սենեակները և հոն ճըլլտացող Հայու թիւներ :

Գահիրէի մէջ արուեստագէտ տաղանդներ կան , որոնք Հայ ծնած ըլլալնուն համար մուսուլման գատապարտուած են :

Պէզիրճեաններ , Տէմիրճեաններ և դեռ շատեր նոյնիսկ Հայերու անծանօթ են՝ Հայ ըլլալնուն համար . ուստի այդ սիրելի բարեկամներուս կը խրատեմ անունին փոխել և ըլլալ Պէզիրճիտիս , Տէմիրճիտիս եւայլն :

Արդէն , եթէ առաջնորդարանն ալ կանգուն մնացած է ցայսօր , հրաշք մը չէ , ոչ ալ արտակարգ երեւոյթ մը , պատճառը՝ անունը «Օրբոսոֆու Արմէնիէն» ըլլալն է , վաղը թող փոխուի «Կրեկօրիէն»-ի՝ ալ խերը տեսէք միւս մը :

Թէեւ «Մալէշ» թերթը միլիոնատէր մը չըրուանոր տէրը եղող Ռուս-Բօնչօնը , բայց այսօր Գահիրէի Հայ շրջանակներուն մէջ այս երկու անուններն ալ ընդհանրացած են քիչ շատ , գիտէ՞ք ինչու , որովհետեւ թերթին անունը «Մալէշ» է և ոչ թէ «Ծիծաղ» , «Խիսդ» , «Ժպիտ» և տիրոջը անունն ալ Գրիգոր Համբիկեանէ դարձած քաթիլ սու Ֆրէնկի ... Ռուս-Բօնչօն :

Գահիրէցիները հիւրասէր են , նոր եկող հիւր մը

ձեռքը գրպանը չի տանիր շարաթ մը : Երկրորդ շարաթը՝ ինքը ձեռքը գրպանէն դուրս չի հաներ : Երրորդ շարթուն՝ ոչ ինքը և ոչ ալ Գահիրէցիները ձեռք գրպան կը տանին :

Գահիրէցիի մը յանձնարարական բերելը՝ Աստուծոյ արգուհալ տալէն աւելի դժուար է :

Շարաթ մը կը փնտռէ խեղճ նամակաբերը , երկու շարաթ չի գտներ , երրորդ շարաթուն կը գտնէ , բայց Գահիրէցին կը պահուըտի : Չորրորդ շարաթը երկուքն ալ իրար կը գտնեն , բայց գտնուողը գտնողին հետ կամ Արաբերէն կը խօսի , կամ Անգլիերէն :

Երբէք չեն յուսահատեցներ , միշտ գործ կը գտնեն , դժբախտաբար գտնուած գործը կը ներկայացնէ անանկ պահանջներ , որ անկարելի է գոհացնել , ո՞ր Հայ երիտասարդը Չինարէն կամ Ճաբոներէն գիտէ :

Օր մը բարեկամ կօշկարի մը խանութը մտայ և պատին վրայ , շրջանակի մէջ առնուած , զեղնոտած նամակ մը տեսայ : Հետաքրքրուելով ի՞նչ ըլլալը հարցուցի . և կօշկակար բարեկամս պատմեց իր պատմութիւնը :

«Ասկէ երկու տարի առաջ , սկսաւ բարեկամս , Պուլէն հոս եկայ գործով մը պարապելու համար , զօռլու մէկէ մը տեղույս զօռլուագոյն պէյերէն մէկուն սա պատի յանձնարարագիրը բերի :

«Մի՞նչեւ որ պէյը գտայ հոգիս բերանս եկաւ , երկու զոյգ կօշիկ մաշեցուցի և գրպանիս հարստութեան մեծ մասը թրամվէյի պառկեցուցի :

պէս քուէով ընտրուելու կ'ելէ, մոխրի վրայ կը նստի խեղճը պարզապէս:

Չարե՛հ և Առաքել պէյերը, Պօղոս Նուպար փաշայի հարազատները, աւելի օտար գաղութին քան հայ գաղութին ծանօթ և մատչելի դէմքեր են Գահիրէի մէջ: Բարեգործականը սա բարերար դերը ունեցած է, որ յիշեալները հետզհետէ Ազգային շրջանակի մէջ եւս մտած են և սկսած՝ ընտանեանալ և տաք շունչով մը վերաբերուիլ այն կեանքին, որը այսօր կը վարէ իրենց հայրը, վաղը իրենց փոխանցելու համար:

Տիգրան իման Բէլէկեան, գաղութին հանրածանօթ դէմքերէն է, արուեստագէտ, հնավաճառ և բարեգործութեանց մենավաճառ, Հայաստանի է՛ն մութ անկիւններն անգամ գիտեն իր անունը և իր մէկ ազէկութիւնը դպած ըլլալով իրենց՝ կ'օրհնեն զայն:

Սեդրաք Դաւիթեան Գահիրէի Ակնցիներու շէյխն է. տ'Ապրօներու պարտիզաւոր տունը Շարա Նուպարի, ուր ան կ'ապրի մենակեացի պէս, ուխտավայր մը դարձած է, տէրտ մը ունեցողը, մէկէ մը դանգատողը, հին տեղեկութիւն մը փնտռողը Դաւիթեանի վրայ կը վազէ, և ոչ ոք իր քովէն յուսասար կը մեկնի:

Կարապետ պէյ Շէրիտեան՝ հանգստեան կոչուած պաշտօնատար մը, որ սակայն եռուզեռոզ երիտասարդութիւն մըն է համակ' ալեւայթի ճամբուն վրայ:

Փիլիպպոսեան, Մաթոսեան Փապրիգային սիւնե-

րէն մէկը, որու անունին կցուած է Բիւզանդ Մասրաֆի անունն ալ և այս երկու պատուական Հայ Կաթողիկները, Լուսաւորչական Հայերէ աւելի սերտիւ նուիրուած են ազգային կեանքին, ըլլալով Հ. Բ. Ը. Միութեան գործօն անդամներէն:

Գահիրէի մէջ տօքթորները լաւ անուն, դիրք և դրամ ունին: Ամէնքն ալ մասնագէտներ են մէկ քանի ճիւղերու մէջ: Տոք. Բէլէճեան՝ Խորասանճեանի չափ մասնագէտ է սա նա հիւանդութեանց և Ռուսիներանի չափ քաջատեղեակ Ազգ. Սահմանադրութեան: Տոք. Սերոբեան եթէ տօքթոր եղած չըլլար, Բ. Աղբիւր Սերոբ մը կ'ըլլար ապահովարար. այնքան յարմար է Սերոբութեան: Չայեան՝ Յուկէ մը և Քիւպէլիք մըն է միանգամայն: Ժամկոչեան՝ հիւանդին կուրծքը եւ Քաղ. Ժողովի մէջ անոր ասոր տըռտըռը համաչափ համբերութեամբ և վարպետութեամբ մտիկ կ'ընէ: Խաչիկ Տէմիրճեան՝ նոյն ճարտարութեամբ ակոսայ մը և as մը կը քաշէ: Տէր Մարգարեան՝ աչքի և Քաղ. Ժողովի ցաւերուն մասնագէտն է: Միտաք Շամլեան՝ զրագէտ և միքրոպագէտ տօքթոր մըն է: Սուճեան պէյ՝ բերնի լինտերէն և վոսփորի Պեմերէն աղէկ կը հասկնայ: Եագուպեան՝ քքցանը և Աւետարանը լաւ կերպով ուսումնասիրած բարի մարդ մըն է: Նալճեան՝ շփելով հիւանդ մը ոտքի կը կանգնեցնէ և կուսփով մըն ալ կը պառկեցնէ իրրեւ պօսկոն: Գազանճեան՝ ձեռքը և լեզուն էլէքթրիք եղած տօքթորներէն է: Միհրան Ղազարոսեան ոսկերիներու աշխարհին

18 այարնոց նապայն է: Զարով զօսով Ազգ. Իշխա-
նութեան մէջ մտցուած է և կարծեմ նոյն զարով զօ-
սով դժուար թէ անկէ դուրս կարենայ հանուել: Ազգ.
ամէն պաշտօնի մտած՝ ամենէն ալ օձիքը թօթուելով
դուրս ելած է: Հանդէս. նպատ, ինչ որ ալ ըլլայ,
ցուցակին անթէթն է: Պատուական պիլիքնի է. թատ-
րոնի 100 հատ լօժ տուր ձեռքը, կէս ժամ հոքը
հատ մը չես գտներ, ամէնքն ալ հալեցուցած է տե-
ղաւորցնելով:

Անդրէաս Տէր Անդրէասեան իսն իսլիլի միւթէ-
սարըֆն է, Աղքատախնամի 3 տարուան քօնթրաթլը
Ատենապետը՝ Մինաս Ծալեանին պէս: Քաֆէ Երչայի
վճարող բաժանորդներէն է և մէկը անոնցմէ, որոնք
եթէ գրպաննին բեալ մը ունին՝ 15 զրուշը անոր ասոր
կուտան:

Յովակիմեան ալ նշանաւոր սկերիչներէն է, մի-
այն թէ՛ արտադրութիւնները աւելի տարածուած են
քան իր անունը:

Պապա սկերիչ մըն ալ կիւմիւշեան իսչիկը: Այս
մարդը այնքան բարի է, որ կասկածելով թէ՛ իր
Քաղ. Ժողովոյ ատենապետ ըլլալը չարիք մը նկատող
չարեր կրնան գտնուել, ինքնաբերաբար հրաժարած
է այդ պաշտօնէն:

Գարալանեան եղբայրներն ալ նշանաւոր են, և
անգաղտնապահութիւն մը չըլլար երբ ըսեմ թէ՛ յիշ-
եալ բարեսէր անձնաւորութիւնները փափաք յայտ-
նած են Գահիրէն օժտել իրենց անուամբ հիւանդա-

նոցով մը: Ինչալլահ:

Զօռ մի ընէք հասկնալու թէ ո՞վ է Զօրիկ աղա
Երկանեանը, եթէ երկրորդ ֆող. Ժողով մըն ալ ըլ-
լար, ապահովաբար Զօրիկ աղան անոր ատենապետն
էր, Պապա կիւմիւշին հետ ըլլալով չիֆթի խււմբի-
ներ:

Գահիրէի փաստաբաններուն մէջ աւագ տեղը կը
ըռնէ Մալէգեան վահան, մակտնուանեալն Մէթր:
Ասատուրեան՝ որ եթէ Հրանտ Ասատուր մը չէ, բայց
պատուական... չէրիաթնի մըն է, քաջատեղեակ ըլ-
լալով Եէրիաթի կանոններուն: Սօսեան, որը յա-
ջողած են փախցնել Ազգ. կեանքէ, բայց ոչ երբէք
զատարանէ: Զօհրապ՝ որ Պոլսոյ Զօհրապը չէ թէև,
բայց՝ բաւական կարող փաստաբան է: Ազատեան, ե-
րեսիտիսան, ազգայինճի և Մանթաշօֆ Բ. Ազատեա-
նին հարողատը, համբաւաւոր Պուրսալիի յաջորդ և
հակառակ իր երիտասարդ տարիքին՝ այժմէն իսկ ի-
րեն համար փաստաբաններու շարքին մէջ դիրք մը
չինած: Գազանճեան՝ որուն հետ կարելի չէ բարթի
մը բօքե խաղալ, իր ֆօտ Բէնալին մէջ արլըֆճինե-
րուն վեց ամիս բանտարկութիւն սահմանած ըլլալուն
համար: Արմենակ Մէօթէմէտեան մէկն է մեր վաղ-
ուան Զօհրապներէն: Այս աղան միտքը դրած է ըլլալ
Զօհրապ մը, Գր. Օտեան մը և Հայր Արսէն Բագրա-
տունի մը: Սկսած է հեւ ի հեւ Հայի Դիւցազը ու-
սումնասիրել, որպէս զի՝ եթէ Խտալօ-Թուրք պատե-
րազմին առթիւ նոր վեհաժողով մը գումարուի, իբ-

րեւ նոր Չերազ մը ներկայանայ և պաշտպանէ Հայոց գաղարը: Այն քիչուոր հարուստներէն է, որոնք ընկերական կեանքի մէջ հարստութիւնը բաժը կը գնեն և ամէն մարդու հետ ես ու դուն կ'ըլլան: Շիրին է և ընկերական ծայր աստիճան, ասոր ապացոյցը՝ միտքը դրած է 500 ոսկի նուիրել Հայկական Քիւրակի մը հիմնարկութեան համար, որպէսզի Գահիրէի երկտասարդութիւնը փրկուի: Կը տեսնէ՞ք թէ առանց խալլի վրայ գործ ընելու, Մէօթէմէտեան՝ Գահիրէի Թաւաշանճեանն է իր բարեգործութեան արտակարգ յղացումներով:

Առեւտրական կեանքի մէջ նախագահի աթոռը կուտամ ես Թօփալեանին: Այնպէս կը կասկած լիմ որ Գահիրէի քրիզը այս մարդը ստեղծած ըլլայ: Չկայ բարեգործութիւն մը, որուն մէջ իր անունը չըլլայ նախապէս, բայց ոչ վերջապէս: Հայկ ինչպէ՞թեան մէկն է այն կեսարացի վաճառականներէն, որոնք իրենց կեսարացիութիւնը կը սամանափակեն լոկ մաղազայի կեանքին մէջ, անկէ դուրս՝ ամէն լաւ յատկութիւններով օժտուած մարդ մը դուրս գալով: Ամէն անգամ որ այս բարի մարդը Սուտան փախչի, հասկցէ՞ք որ իր մասնակցած Ազգ. Ժողովներուն մէջ բաներ մը անցնիլ դառնալու վրայ է: Կ'ըսեն թէ փարա չուտեր. իրաւ է, որովհետեւ այնքան կուտայ, որ ուտելու ոչ ժամանակ և ոչ ալ փարա կը մնայ իրեն:

Պաքրճեան, Ամիրաեան, Իբլիքճեան. ահաւասիկ ձեզի իզմիրցիական երրորդութիւն մը՝ Գահիրէի ա-

ռեւտրական երկտասարդութեան մէջ, որոնց կը հանդիպիք ցորեկները Մուսքի և գիշերներն ալ ... Բումները և թատրոնները՝ շամբանեա և սիւսքի լըմելու վրայ: Առանց այս երրորդութեան՝ հանդէս չըլլար. տամակ առնելը, ներս հրամցնելը և տեղ ցոյց տալը ասոնց մասնագիտութիւնն է: Գարամանեան եղբայրները, եղբայրական շիրինութիւն մըն են թէ՛ առեւտրական և թէ՛ ընկերական կեանքի մէջ: Հագարածութեանց մէջ անուն չունին, բայց հաւատարիմ ապօնէներ են թերթերու և թատրոններու:

Յակոբ կուտուզեան, Գալէնտէր, Ալթունեանք, երրորդութիւն մըն ալ ասոնք են կաշիի վաճառականութեան մէջ, նոյնպէս երրորդութիւն ազգային կեանքի մէջ: Աչըգեան եղբայրները Գահիրէի այն կեսարացի վաճառականներէն են՝ որոնք իրենց ապարէզին մէջ ուրիշի ածրգ նետել չեն տար: Ճէպէճեան երբէք սիրուած չէ Ազգային Ժողովներու մէջ, որովհետեւ իր ծախած սոխերուն պէս անաչառ, խիստ և անի է: Առաքել Փափազեան՝ բազմութիւն մը իր ծախած արթիքօջոները, բազմութիւն մը իր մաղազան, բազմութիւն մը նաև իր բերանը: Ինքնօգնութեամբ և ջեյիւրսեֆեֆե կեքմէ թղթավաճառ եւ կարգադիր մասնախումբ: Օրը հարիւր հատ յանձնարարագիր կ'ընդունի, որոնցմէ իննըսունը ինչ հատը զամբիւղ կը գլտորէ: Գարեգին Իսազուլեան՝ վարագայ վանուց Գահիրէի Փոխանորդն է, թէյի և որբախնամներու մասնագէտ, թունդ ազգայնական եւ

Խրիմեան Հայրիկի պաշտող մը: Երուանդ Եազըճեան Գահիրէի առաջնակարգ վաճառականներէն, որ ալիւրէ և բօքէրէ շատ աղէկ կը հասկնայ: Սէլվաճեան՝ Մուսքիի բերնին պահապանն է, վարպետ ժամագործ և ժպտաշուրթն մարդ: Տէրվիչեան Օհան՝ Պազար Մուրուրի մըխթարը և ազգային կեանքէ քաճո խարիհի: Քաճո խարիհի մը նմանապէս Արեանը, մեծ ֆէսճին, որ Երեսփ. Ժողովի մէջ ճշմարիտը խօսիլ ուզելուն համար մինչեւ այսօր քեփեկն ծակ կը պըտըտի: Լալաեանց՝ Մանթաշօֆ տան պետը և մէկը այն Դաշնակցականներէն՝ որոնք սկզբունքային վեհօթեանց վրայ կրցած են անխախտ մնալ, դատապարտելով միշտ տղայամտութիւնները: Քէչէեան դժբաղդութիւնը ունեցած է վաճառական ըլլալու, մինչ կրնար ըլլալ դեպքանատան կցորդ մը, այնքան նուրբ է որ: Համբարձում Փափազեան, թօնթօշիկ մարդ մը և ազգին նուիրուելէ վաղ անցնելով իր շապիկներուն նուիրուած մը: Թիւլպէնտճեան և Զաղացպանեան՝ երկու արուեստագէտ Հայեր, մասնագէտ սիւզեկներ, սիւզեկներ և... հոգարարութեանց:

Եազմաճիւթեան մէջ Համամճեան և Բարթողեան յիշատակելի անուններ են:

Ճիւղան շէքիմեան Պէյն-էլ-Մուրէնի մըխթարը որ Առաջնորդարանին շատ մօտիկ ըլլալով և անոր ինչ ըլլալը աղէկ գիտնալով հեռու փախած է ազգայինճիւթենէ:

Սարթիէ առեւտրական կեանքի փոքր կղզի մըն է, հոն կ'ապրի Հայութիւն մը ինքնիր մէջ քաշուած:

Սիմոն Գայըքճեան, որը կրնաք Սիմոն փէչլիվան ալ կոչել, ասոնց էլ-պաշին է: Մաճառեան՝ պապավարի, ձեռքը բաց, բերանը գոց մարդ մը. Յակոբեան, որ իր գործը և կառքը գիտէ լաւ կերպով վարել, Աֆարեան, շիրին երկտասարդ մը, գործի և հաճուքի մէջ համահաւասար վարպետ, Կօկանեան՝ աւելի փիլիսոփայ մը քան երկաթագործ և աւելի գրագէտ մը քան առեւտրական, և Ֆէնտեան, որուն... Ֆէնտին ի՞նչ ըլլալը չեմ հասկցած դժբախտարար:

Կօչկակարական աշխարհին մէջ կ'արժէ յիշատակել Օդոտիլիտեանը՝ որ ամաթէօր դերասան ալ է, Յոլսէփեանը՝ որ գրագէտ ալ է և Հալաճեանը՝ որուն խանութը վեց ամիս Հոսանքի թէ՛ իբր խմբագրատուն և թէ՛ իբր բօթարկղ ծառայեց: Դերձակութեան մէջ կը մատնանշուին Պօնճուքեան Արշակ, Սարաֆեան, Շալճեան և Պետեւեան: Սիկուրքաներու մէջ (ոչ շատախօս տեսակէն) անիրաւութիւն կ'ըլլայ երբ մտաւորաբար թրեանցը: Թորոս Թորոսեան գեղեցիկ օնամ շիրին թրեանցը: Թորոս Թորոսեան գեղեցիկ օթոներ ունի, իսկ Տիրատուր՝ ֆօթօկրաֆի պիտոյից թոներ ունի, իսկ Տիրատուր՝ ֆօթօկրաֆի պիտոյից հայթայթիչ է և Գաւառ. Երեսփ. Ժողովոյ ատենագրարը, որուն սակայն տող մը գիր գրել չի տար դիւանապետն Աղազարմ:

Պառերու մասնագէտներու մէջ են Սարգիսեան՝ (պար Բրիտթալ) Հաճեանք՝ (Լաբէ) և Իգնատեան-Փափազեան (պար Շիշա): Սարգիսեան՝ Արաբկիրցի է, Հաճեանք՝ սիւսեցի են, Փափազեան՝ Մալթէզ կամ Գորսիքացի կը նմանի, իսկ Իգնատեան՝ կլմանիւ-

Թե՛ն է դարձած երևասի պէս շիրին և սուպած մարդ մըն է: Աստուած աս մարդուն ոչ ջիղ տուած է և ոչ ալ միլիոններ, որովհետեւ վստահ է որ հաճի Արմենակ՝ այս երկուքին ալ արժէքը չպիտի գիտնայ, միլիոն մը տուր ձեռքը, վաղը միլիէմ մը չկայ նորէն, ցրուեր, բաշխեր է իբր սեֆի պէլա: Յաճախորդներէն աւելի ինք կը խմէ, անոնցմէ աւելի ինք կը խօսի և անոնցմէ շատ ինք կը վճարէ:

Պոլսական համով հոտով ճաշերու յայտնի ճաշարաններուն (է՛ն կարեւոր կէտն է դիտել տրուելիք) մէջ յիշենք Լա Բեն, Հայրենիքը, Արարացը և Արեւելեանը: Սարաֆներուն մեծ մասը Ակնցի է, Տէվլէթեան, Մեղիքեան, Մէրտինեան, Գանիէլեան, վարդանեան սարաֆական դէմքեր են, որոնց անունին կը հանդիպիք յաճախ նուիրատուութեանց ցանկերու մէջ, հակառակ սարաֆ ըլլալնուն: Հաշիւի կարգադրութեան, տետրակներու կանոնաւորման համար իբր հաշուետոյց պէտք չէ մոռնալ հարկ եղած տանը անունները Ֆիշէնքճեանի, Թօգաթլեանի, Թէրզեանի և Փափազեանի:

Գահիրէի Հայերուն ստուար մասը պետական պաշտօնեայ է, կամ օտար հաստատութեանց մէջ աւագ գիրքերու տէր:

Աղլաղանեան, Վոամ Գալիաքճեան, Յակոբեան պէյ ևն. պետական պաշտօնատարներ են, Եգուարդ Մարգարեան, Միհանօֆ, Փաշալեան՝ Տէթ Բիւրլիքը գրաւած են: Նետուրեան, Զրաքեան, Նշանեան, Ա-

պահ Պետրոսեան, Երամեան ևն. Երկաթուղիին մէջ բաց տեղ չեն թողած, և Գահիրէի Հայ գաղութին մէջ մեծ մասով կը ներկայացնեն աւելնտա երիտասարդներու ընտրեալ փունջ մը:

Առաքել Պէրպէրեան, Սուրէն Աճէմեան ևն. Զուրի Ընկերութեան մէջ պատմաբեր պաշտօններու կոչուած են: Ուրախեան, Ծաղիկեան և Խաչիկեան ելեքտր. Թրամվէյներու մէջ Հայ դէմքեր են:

Վահօն-Լիի ընկերութեան մէջ, նոյն իսկ օտարներու կողքին է՛ն նախանձիլի գիրքը կը գրաւէ Ճանիկ Չաքըր, Զէյթունի Օմաէն, որ Գահիրէի Չպուքը դարձած է, գործ փնտռողը Մարքօ փաշայի պէս վերան կը վազէ և իր մուրատին կը հասնի քիչ շատ: Ընկերական, Անգլիացիի և Հայու խառնուրդ ազնիւ բնաւորութեամբ օժտուած մէկը, որուն ես կը խնայեմ «Գահիրէցի» մակդիրը, հակառակ տարիներէ ի վեր հոս հաստատուած ըլլալուն:

Գահիրէի մէջ արուեստագէտ ազգայիններու թիւն ալ պակաս չէ: Ճարտարապետներու մէջ կը յիշուին անունները կարօ Պալեանի, Գազանճեանի, ևն. որոնք հիմնալի շէնքեր կանգնած են, դժբախտաբար ոչ թէ իրենց համար, այլ սա նա պէյին, փաշային համար: Լուսանկարչութեան մէջ պատուոյ տեղը կը գրաւէ իբրեւ նահապետ Գաբրիէլ Լէքճեան, որուն քաշած լուսանկարին վրայէն չըլլայ որ աղջիկ կամ միւսիւ հաւնիք, կը զղջաք: Ես անգամ դատ բացած եմ իրեն դէմ, որովհետեւ, ինչպէս կը տեսնէք գիր-

քիս կողքին վրայ, իմ պատուական քիթիս երեք քառորդը սօճոքս ըրած է անգթօրէն: Ահտէֆճեան, Իւթիւճեան, Մխտիկեան և Ալատին, ոչ նուազ ճարտար են պատկեր քաշելու մէջ, միայն Ալատին՝ Հայր Արսէն Ղազիկեանը չի կրնար... քաշել:

Եդ. Գարագաշ, Սիրունեան, Կարապետեան, Ֆէնտեան, Առաքէլեան և լն. գլած անցած են օտարները փորագրիչութեան նուրբ արուեստին մէջ: Բարունակ Քիւրքճեան վարպետ մըն է կազմարարութեան և հակահակալքօլականութեան մէջ:

Յօլատեան և Արմենակ Պետեան, եթէ ապատիէներ չունին, բայց իրենց գլխուն մէջ ունին շատ պաշար ապատիէ մը կառավարելու, ըլլալով մէյմէկ քաջ հողագէտներ:

Ռափիկ Նշանեանի գծած քարտէսները, Երուանդ Տէմիրճեանի, Պէզիրճեանի և Շիմչիտեանի իւզանկարները օտարներ գնահատած են, մեղք որ Հայերը մեծ բան մը չեն հասկցած անոնցմէ, Հայ ըլլալնուն համար:

Գրաշարական և տպագրական արուեստին մէջ Չարեհ Պէրպէրեան, Աստիկ Չատէեան, Դարբինեան, և Յակոբ Ազապլար (քառեակ մը՝ զոր ոտանաւոր գրողի ձեռքերս քով քովի կրնան բերել, այն ալ թուղթի վրայ և ոչ թէ տեղ մը) յայտնի դէմքեր են և նազլը, գրողներուն հոգին բերանը կը բերեն:

Երուանդ Օգոտտինոսեան խիստ վարպետօրէն երգչախումբեր կը վարէ և կը մեներգէ ամենէն խրդին

եւորոպական կտորները, նոյնպէս Յակոբ Մարգարանեան Գահիրէի Մէհտէրեանն է, Ահալիէն և շարականէն լաւ կը հասկնայ և պիւլպիւլի պէս կ'երգէ: Այնպէս Լուսն գործիական երաժշտախումբ մը կազմած է, որ քիչ ատենէն եթէ ոչ էրգայէրէի պարտէզը, գէթ Գաֆէ Լարէն կամ Շիշան կրնայ գօնաէններ տալ:

Գահիրէի Հայերը երկու գլխաւոր ցնծատօն ունին, ամառը և ձմեռը, երկուքն ալ նուիրուած Բարեգործականին, ձմեռնը՝ օրէրայի թատրոնը տրուած տարեկան նպաստի ներկայացումն է և ամրանն ալ, Բարեգործականի տարեգարծի բանայիր-հանդէսը: Այս երկու հանգէսներուն կը տեսնէք Գահիրէի Հայ գաղութին գրեթէ ամբողջականութիւնը, այսինքն այս հանգէսներուն փաշան ներկայ կ'ըլլայ:

Թէ ինչպէս տեղի կ'ունենան այս հանգէսները:

2-3 ամիս առաջուց կարգադիր մասնախումբ մը կը կազմեն, որուն կը մասնակցին Գահիրէի մէջ գրեթէ բոլոր անուն և դիրք ունեցողները: Փափագեանին թղթավաճառատունը կիշէ և պիււո կը դարձնեն և կը սկսին ժողովներու:

Ներկայացումին օր մը մնացած կ'որոշուի թէ՛ ինչ թատերախաղ պիտի տրուի և որոնց տոմսակ պիտի խրկուի:

Ամառնայինը կ'ըլլայ դաշտահանդէս ուէ ամառնային թատրոն մը: Վերջերս ասիկա դաշտ փոխադրեցին, զայն ընելով պէսպիսուն յայտագրով ճոխ և հայլաֆ բանայիր մը:

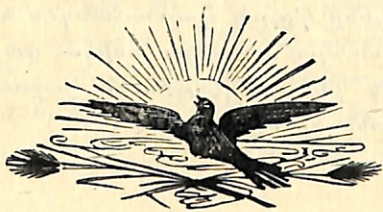
Այս հանդէսներուն կարգադիր մասնախումբ ե-
զողները հանդէսը լմնալէն ետքը երգում կ'ընեն մէյ
մըն ալ չմասնակցիլ և յաջորդ հանդէսին՝ հրաւէր
չստացած՝ ինքնաբերաբար կը վազեն կ'երթան կար-
գադիր մասնախումբ ըլլալու:

Ասոնցմէ դուրս ամէն աւատապետութիւն, Որ-
բախնամ, կրթատիրաց, Ակնայ Նարեկեան, Աղքա-
տախնամ, Դպրոց եւն. ունին իրենց բանայիրի օ-
րերը: Այս բանայիրներուն մէջ նշանաւոր է դպրո-
ցինը, որուն թատրոնը ձրի է և վայելքը տաժանելի:

Գահիրէցիներուն եկեղեցական տօներն ալ շար-
ժական են, Մեռելոցները իրենց սովորական օրերէն
մէյմէկ շարաթ ուշ կը տօնուին, տէրտէրական-տո-
մարական հիլլեով մը: Խաղող օրհնէքը Վարդավառին
կը կատարուի:

Խաղող, մաս թուղթէ պահարաններով կը բաշ-
խուին ժողովուրդին, ինչպէս մեծ ճաշկերոյթներուն
հացը, իսկ ժամուն մամերը էթիքէթ կը կրեն՝ Շթայ-
նի, Թիրինկի ապրանքներուն պէս:

Անգլիական սիսթէմով Գահիրէցիները անունէ
աւելլի Մննդեան տարեգարձը կը տօնեն, քօնեաքի
տեղ ուխտքի, իքսիրի տեղ շամբանիա և խնձորի
տեղ մող կը հրամցնեն:

ԳԱՀԻՐԷՅՈՒՀԻՆ

ԵԱՆՔԻՍ մէջ երեք անգամ
քրտնած եմ սաստիկ: Առաջին
անգամ Պոլիս՝ երբ ազգասէր Վե-
րակազմեալ մը իր պրաունինկը
դպցուց քիթիս: Երկրորդ ան-
գամ Գահիրէ՝ երբ Աղաւնունի
Սրբազանին մէկ քարոզը մտիկ

ըրի ստիպուած, և երրորդ անգամ՝ երբ գրիչը ձեռք
առի գիրքիս սա գլուխը գրելու համար:

Քիչ ատենի մէջ, անձնական հետազոտութիւննե-
րով և բարեկամներու ցուցմունքով որքան որ կրցի
ուսումնասիրել Գահիրէցուհի կոչուած նազելի փուն-
ջը, պիտի ջանամ կարողութեանս չափով զայն մօ-
տեցնել Գահիրէցիներու քիթին:

Բայց, պարտք կը համարիմ յայտարարել թէ՛ նոյն իսկ վարդով դպչելէ պիտի զգուշամ նազելաշուք Գահիրէցուհիներու, որովհետեւ երբ առաջին անգամ ոտքս Գահիրէ գրի, բարեկամներ ինծի ըսին. «Յօն- շօն, օղուլ, հոստեղի կուսակցականներէն, աղանե- րէն, միւսիւններէն երբէք մի՛ վախնար. հոս սօփա, պրատենինկ չկայ. բայց զգուշացիր հա՛ կիներուն դպչելէ, անոնք եղունգ և կլոնճ թուք ունին: Միտ- քըդ պահէ որ, հոս թօփալ Շէյթան մը քօփալ եղած է՝ կնիկներու բաղնիք մը նկարագրելու մեղքը գոր- ծելով:»

Եւ ես որ կը սիրեմ գլուխս, երեսներս, և բարե- կամներուս խօսքը մտիկ ընել, ըստ այնմ պիտի վար- ուիմ, խնդրելով ձեր ներողամտութիւնը նախապէս:

Գահիրէցուհի՛, այնքան խառնակ տեսակով, բնու- թեամբ, զգացումներով, վարուելակերպով, վերջա- պէս ամէն բանով, որ մէջէն ելլելու լաւագոյն մի- ջոցը պիտի ըլլար բնաւ մէջը չմտնալ:

Պոլսոյ Սարմաթոմբուքէն մինչեւ Մշոյ դաշտը, Թիֆլիսէն մինչեւ Ատիս Ապապա՛ ներկայացուցիչ ու- նին Գահիրէի մէջ:

Կայ նաև շարք մը հայացած օտարուհիներու, ա- նոնք ալ Գահիրէցուհի են:

Այս փուլին մէջ աւագ տեղը կը բռնէ պեյհսուհին, տեղական ապրանք հալիս հուլիս, բամպակին, ֆու- լին և եղէգին պէս:

Պէլէտուհիները մեծ մասով քամե կլիզգիլի են, եր- բեմն ձիւն սպիտակութիւններ ալ կան, բայց անոնք յաճախ Շամէն պատուաստուած են:

Պէլէտուհիին աչքերը հրաշալի և դգլխիչ են, ածու- խի պէս սեւ և գիշերուան պէս խորհրդաւոր, մեղք որ շատ անգամ երկուքէն մէկը գոց է, որովհետեւ երկու աղուորութիւն մէկտեղ չըլլար միշտ: Ընդհանրապէս կ'ըլլայ նիհարկեկ, բարեձեւ, միջահասակ, գոուզ մազերով, տափակ քիթով և հաստ շրթներով: Ակուա- ներուն ճերմկութիւնը, մազերուն և աչքերուն սե-ւութեանը հակապատկերն է:

Պէլէտուհին Ֆուլէն առած է երեսին գոյնը, ա- րեւէն՝ տաքութիւնը, անապատէն՝ տափակութիւնը, բամպակէն՝ հարստութիւնը, նեղսէն՝ միօրինակու- թիւնը, Այսայէն՝ հաւատարմութիւնը, Ամիրիսէն՝ նախանձը, Բուրգերէն՝ մեծամտութիւնը, աւանակ- ներէն՝ համբերութիւնը, Տէր Մամբրէէն՝ կրօն. գի- տելիքները և Սէտնաուէն՝ իր մօտան ու ճաշակը:

Պէլէտուհիին Հայ է անունով, իսկ սովորութիւն- ներով ու լեզուով՝ կատարեալ Արապ մը կամ Ղպտի: Կը խօսի Հայերէն մը՝ որը ֆէլլահը աւելի լաւ կը հասկնայ քան ես ու դուն:

Պէլէտուհին ծայրայեղ և վայրագ է իր զգացում- ներուն մէջ, էրիկը երբ մէյմը սիրեց, մինչեւ Մար- մինա հաւատարիմ կը մնայ անոր, թէ ան ըլլայ երկու աչքերը կոյր ֆէլլահ մը, կամ աւուր հացի կարօտ մը:

Պէլէտուհիին գործնական է, սերբարմութեան մի- լիէմ չիտար, կամ կը կարգուի և կամ վեց գիրը կը կօխէ փառաւորապէս:

Տունի Պէլէտուհիին խիստ տարբեր է փողոցի

Պէլէտուհիէն: Տունին մէջ ան ծայրայեղ ցեկլիժէ է, ստքերը բոպիկ, գլուխը եագմա, մագերը ցիրուցան, վերէն վար միակ կեկեպիէ մը հագած, բայց չի մոռնար իր բոլոր գոհարեղէնները վրան կրել: Իսկ գուրսը՝ զայն կը տեսնէք իր արդուզարդին բոլոր շքեղութեանը մէջ, գլուխը սկեծիր խապառա, աչքերուն երկու մաս սիւրմէ, սեւ քօթիւմ մը, տակէն ճերմակ, դեղին, կապոյտ, կարմիր պլուզ, միշտ տէքօլթէ, վզին 2—3 շարք սակեգրամ մանեակ, ականջներուն խոշոր մարգարիտ օղեր, մատներուն ծայրը հինա, քիթին՝ կապոյտ ակնոց, ստքին սքարբին — երբէք պօք — ֆանթէզի գուլպայ, պայմանաւ որ աժուռ չըլլայ, և ձեռքը հովանոց:

Պէլէտուհին շատ կարեւորութիւն չի տար տան կանկարասին և յարգարուսին, էն ծանրագին օթոցին քով երբեմն հինգ զրուշնոց նկար մը կը կախէ, տունէն անպակաս են իտիվին և Մուսթաֆա Քամէլին պատկերները: Իր ալֆօվը աշխարհիս եօթը հրաշալիքներէն մէկը կրնայ նկատուիլ, տանթէլին եւ ժապուէնին ամէն տեսակը կը գտնէք հոն:

Պէլէտուհին սակաւակեր է, երկու քաամիէ և գաւաթ մը սասե սուրճ իր ֆայֆ օ'քլօք թին կը կազմէ, բանջարեղէն բերանը չի գներ, կիրակի օրերը իրր բացառիկ շոայլութիւն սխտորով եփած մուրլեսիէ պիտի ուտէ անպատճառ: Ամէն կիրակի եկեղեցի պիտի երթայ, եթէ պատարագուորը Տէր Մամբրէն չէ՝ խաչ մը կը հանէ և գուրս կ'ելէ, Տէր

Մամբրէն իրեն համար կաթողիկոսէն ալ նուիրակն է, անկէ զատ տաներէց չընդունիր՝ վախնալով որ հերձուածող կը նկատուի: Ուսումնասէր են, իրենց գաւակները լաւ կը կրթեն, և կ'ուզեն որ դպրոցէն ելլելուն ապասիի մը ճագրը ըլլան:

Պէլէտուհին իր վիզիթները կէս օրէ առաջ կ'ընէ և արեւը մարը մտած ատեն տուն կը դառնայ:

Չորս Պէլէտուհիի քով քովի գալը կը բաւէ Երեսի. Ժողով մը առաջ բերելու համար, այնքան բարձր ձայնով կը խօսին, չմոռնալով երկու բառին մէյ մը ետեհի, ետեխամ բացազանչել:

Պէլէտուհին բամբասանք և կար կարել չգիտեր, նոյն իսկ եթէ կոճակ մը կարել հարկ ըլլայ, կարուհի կը կանչէ տունը: Մեծ մասով զժգոհ են իրենց ամուսիններէն, բայց ընտանեկան պատուին նախանձախընդիր ըլլալով՝ ամուսնալուծման չեն գիմեր: Պուսահայերէ չեն ախորժիր և երբ կարգուին՝ կամ տեղացի Հայ մը կ'ընտրեն, կամ Ղպտի, Շամցի:

Իրենց ճաշակը շատ նրբացած չէ, Այսային օրէրայէն մէյմէկ կտոր գոց գիտեն, տարին անգամ մը Բարեգործականին օրէրայի ներկայացման կ'երթան և կը քնանան մեծ մասով, երբ կարծիքին հարցնէք, ոչ մէկ դերակատարի սիրտը վերաւորող խօսք չեն ըներ և կը գովեն չափազանց:

Տարին հինգ Տաղաւարին Մարմինա կ'երթան և աչքերնին ցաւով տուն կը վերադառնան, այնքան կուլան և կ'ողբան: Զատիկին Բ. օրը Պառաժ կ'երթան և Շամ-էլ-Նիսիմ կ'ընեն:

Պէլէտուհի օրիորդի մը գլուխը կտրես նէ իր սէրը չի խոստովանիր, թէ ան ըլլայ գարա սեւջա: Աղքատաց Հոգարարձութեան հետ յաճախ գործ կ'ուսնենան և կ'ուզեն որ ան շինէ իրենց օժիտը: Ճոխութեան հոգի կուտան և անպատճառ պեռպեռի Ապսու մը ունենալու են իրենց հրամանին տակ: Պարել չեն գիտեր, բայց, խիստ քտերմական շրջանակի մէջ սաւ լօսեն կը փորձեն:

Ասիկա բուն Պէլէտուհին է: Կայ դասակարգ մըն ալ, որ ծնունդով պէլէտուհի է և դաստիարակութեամբ կատարեալ եւրոպական: Մտանբը բիանօյէն չեն գատուիր, և շրթներէն օրէքան անպակաս է, օտար շրջանակներու հետ մեծ յարաբերութիւններ ունի և անպատճառ Ֆոնխրօնէի մը հետ կ'ամուսնանայ, ամէն տարի Եւրոպա կ'այցելէ, մամա, բաբա կ'ըսէ, Հայերէնս չաք բաք կը խօսի, և կարգադիր մասնախումբերու մէջ մեծ դեր կ'ունենայ: Այս ամէնուն հետ սակայն՝ չի կրնար ջնջել իր մէջէն ինչ որ եզրպտական կլիման ներշնչած է:

Այս կարգի պէլէտուհիները միութեան գիծ մըն են բուն պէլէտուհիին և արտասահմանցուհիին միջեւ:

Պէլէտուհիէն ետքը կուգայ Արարկիրցուհին, որ բաւական թիւ մը կը կազմէ:

Արարկիրցուհին գեղեցկութեան կողմէ միջակ է, պատուական տանտիկին է, ընդհանրապէս հարուստ, քիչ մը մեծամիտ է, ինքզինքին ու իր շրջանակին հաւնած: Իր ճաշակը Պէլէտուհիին և Պոլսահայուհիին

միջինն է, կը ջանայ այս վերջինին հաւատարիլ առաջինին ուղղութեան հետեւելով: Ընթերցասէր է, Լուսսբեր-Արելի այն թիւերը կը կարգայ՝ ուր Օտապաշեան յօդուած մը ունի, կամ Արարկիրի կրթասիրացը՝ նուիրատուութեան ցանկ:

Արարկիրցուհիները Ազգարմին վրայ մեծ հաւատք ունին և թրքական շրջանակներու մէջ բուն բրօրականտ մը կը մղեն Պոլսոյ Արա. Գործոց Նախարար ընելու համար զայն: Եղիշէ Թորօսեանը հակառակ երկրացի ըլլալուն չեն սիրեր. և երբէք եղիշէ չեն դներ իրենց մանչերուն անունը: Իրենց էրկինքրէն աւելի սոցալիստի են, չեն ախորժիր Ազաւունքի Սրբազանէն: Աժան կարապետ իւսը կը սիրեն, Չիմլայէն գուրս չեն ելլեր եթէ բան մը իսկ չգրեն: Օրիորդները կը պահեն բնագաւառի աւօթխածութիւնը. երբէք նշանածուն հետ առանձին պտոյտի չեն ելլեր, այլ մայրիկը միշտ մէկտեղ ըլլալու է և կառքով պտտելու են:

Կեսարացուհիները ամբողջական գեղեցկութեամբ ամէնուն հետ կը մրցին, ամէնքն ալ մեծ հանրմներ են, լիւքսը և ճախան կը սիրեն, կը պարծին իրենց էրկանը նախանձելի գիրքով: Կեսարացիէ գատ մարդու հետ չեն կարգուիր, իրենց էրկինքրէն աւելի զարգացած են, կրօնասէր են և խիստ բժախնդիր, լաւ գարպաս կը նուիրեն, լուրջ են, ամէն տեղ չեն երեւիր, ճիճիլի պիճիլի չեն հագուիր, բարեձեւէն աւելի ճոխին և սուղի կը նային արդու զարգին, թանկ կազին սգամանդներ կը կրեն:

Վանցուհիները աւելի տոհմիկ չունչ մը ունին, հաւատարիմ են իրենց բնագաւառին լեզուին և սովորութեանց, կորկոտը և պուլղուրը լալով կը յիշեն, չորս հարիւր զրուշնոց իսկ ըլլայ կը մերժեն թէյը՝ երբ իսագուլեան ֆիրման չի կրեր ան:

Իզմիրցուհիները ամէն կերպով գերիվեր են և լէմօն կը քամին միւսներուն վրայ, շիք, զարգացած, մարդամօտ, շիրին, գեղեցիկ, լեզուանի, ընկերական շրջանակներու, երեկոյթներու, պարահանդէսներու, թատրոններու Reine ներն են միշտ: Գահիրէ սոք կուխելուն յաջորդ օրը իսկ՝ կը սկսին փնտուել իրենց Քօքարեալըն և Քօրաէլիէօն: Բամբասանքը Գահիրէ իրենք բերած են Պոլսահայուհիներու հետ: Երբ կարգուելու ելլեն, էն առաջ հարուստը, յետոյ գեղեցիկը կը փնտուեն: Հովի պէս բաքիկած կ'ընեն, թիթեռնիկի պէս կը պարին և չարածճիօրէն Գահիրէցիներուն քիթին կը խնդան... փոխան Ֆլիրթի! Գաղութին մէջ նախանձ կը շարժեն և Պէլէտի էրիկները՝ միշտ Իզմիրցի կիները օրինակ կը բերին իրենց Պէլէտուհի կէսերուն:

Իզմիրցուհիները կ'ուզին որ Ինձէեան վարդապետը հոս առաջնորդ բերուի, և այն հանդէսները որոնց կարգադիր մասնախումբին մէջ գէթ 2 Իզմիրցի չկայ՝ չեն մասնակցիր: Հանդէս մը ըլլալուն՝ գաղութը հանդէսին յաջողութիւնը Իզմիրցուհիներու վրայ կը վտարի և ամենէն փափուկ ու շնորհալի պաշտօնները անոնց կը յանձնէ:

Գահիրէի մէջ միայն Իզմիրցուհիներն են որ կը սիրեն Յոյները, իրենք ալ լաւ յունագէտներ ըլլալով: Իզմիրցուհի մը տոմսակ մը ներկայացնէ, կամ նպաստ մը հաւաքելու ելլէ, քօփալը անգամ կը գնէ հակառակ իր սկզբունքին:

Պոլսահայուհիները բաւական թիւ մը կը կազմեն Գահիրէի մէջ: Բայց ս'ըր մեր Պոլսոյ Պոլսահայուհիները, Գահիրէ գալերնուն՝ կը նմանին ջերմանոցի այն ծաղիկներուն, որոնք հեռու տեղերէ բերուելով՝ զօռով կը պահուին:

Նախ մէյ մը հիւանդ պիտի ըլլան, երկրորդ Պոլիսը պիտի կարօտնան անպատճառ, և երրորդ՝ էրիկինն որքան ալ ֆօֆօզ ըլլայ, պէտք է որ օգափոխութեան երթան ամէն տարի Պոլիս: Ուր որ երթան, ուր որ պտտին ի զուր Պոլսոյ մէկ վայրին հետ նմանութեան եղբ մը կը փնտուեն: Ընդհանրապէս հարս կուգան Գահիրէ, դրամի և դիրքի սիրոյն: Երբէք չեն կրնար տեղական սովորութիւններու և բարքերու ընտելանալ և Արաբերէն 2 բառ չեն կրնար սորվիլ, նոյն իսկ եթէ տարիներով ֆնան: Արապին ազատութիւնը, խաւսիւնը և ամբան տաքերը ջիղերնուն կը դպչին:

Պոլսահայուհիները աւելորդ է ըսել թէ գեղեցիկ են, բարեձեւ, և վայլեցնող: Պէլէտուհին թող բնահոգներ հագնի և Պոլսահայուհին մէթրօն քանի մը թարիֆանոց պասաւա, երկրորդին կուտաք նախամեծարութիւնը:

Կերակուր եփելու, անոյշ պատրաստելու մէջ մէկ հատիկ են: Էմանքեքնին Պոլիս երթալուն՝ անպատճառ յանձնարարութիւն մը կ'ուենեան: Բիւզանդիոն կը կարգան և Մալեթի համար խենդ կ'ելլեն: Բամբասանքի վարպետներ են. ինչպէս վարպետներ՝ կար կարելու, վանհօգութեան, ուսուցչուհիութեան, դայիակութեան, և ըն.: Կ'ուզեն սիրարանել, բայց առիթ և վայր կը պակսի, ձգէ որ սիրարանելիք մարդ ալ չկայ: Աղուոր ձայն կ'ուենեան և նուազ մը գլտեն, իննե սազը երբեք չեն կրնար մոռնալ: Խթման իրիկուենները անպատճառ եկեղեցի պիտի երթան կառքով և Օրմանեանին քարոզներուն ախը պիտի քաշեն, ի տես մնջկատակ Աղաւնուհիին: Օրուան բոլիթիքայէն՝ էրիկմարդոցմէ աւելի տեղեկութիւն ունին, և գիտեն Իտալիոյ նպատակը, Մր. Չըբէլի ծրագիրը, Ռուսիոյ ձգտումները և Անգլիոյ տեսակէտը: Կը մաղթեն որ Պոլիսը շտկուի և օր մը կրկին հոն փոխադրուին տունով տեղով: Կը խօսին մաքուր աշխարհարար, երբեմն թուրքերէնով և ֆրանսերէնով համեմուած: Բօքէրի մէջ վարպետ են և շատ քիչ անգամ կը կորսնցնեն: Նորածեուցիւնը առաջին անգամ Պոլսահայուհին կը փորձէ Գահիրէի մէջ: Թատրոններէ, հանդէսներէ անպակաս են և օթեակները կը փայլին միշտ: Բառթէ ոը նստելուն գլխարկնին չեն հաներ:

Պոլսահայուհիները սքանչելի սուառէներ կը սարքեն և ձմեռ գիշերները իրենք իրենց Էյիեհեներ կը

ստեղծեն: Մեծ մասով խնամակալուհի են, և իրենց ժողովները Գահիրէցիներունէն աւելի լաւ կը կառավարին: Ինչ որ ալ ընեն և ըլլան երբէք իրենց վրայ խօսեցնել չեն տար, և խօսողէն ալ գէշ կերպով վերէժ կ'առնեն օր մը չէ օր մը:

Պոլսահայուհին Գահիրէ գալուն նէ օլտում տիվանէսի կ'ըլլայ, յաճախ կ'ուրանայ իր Սալմաթօմուրքցիութիւնը կամ Սկիւտարցիութիւնը և չի հաւնիր նորեկ Պոլսեցիին, իբր թէ ինք Բարիզէն կամ Մանչէսթրէն եկած մը ըլլար: Եթէ նոր Պոլսեցի մը գայ չճանչնալու կը զարնէ, հոգ չէ թէ Պոլիս անկէ բարիք տեսած ըլլայ:

Ամուսնութեան մէջ խիտ բծախնդիր է, և վայ այն պէլէտիին որ Պոլսահայուհիի մը հետ կը կարգուի: Այս վերջինը Գամուկեան սուրբ մը պէս կը կախուի իր գլխուն վրայ և Գաշնակցականի մը պէս հրամայական պահանջներ կը տեղացնէ, կարծես թէ մեծ շնորհ մը ըրած է կարգուելով: Միւլէմ մը դըրամօժիտ չիտար և պէտք է որ փեսան պատրաստէ իր օժիտը, նոյն խակ թարիֆանոց ժապաւէնը անոր գրպանէն ելլելու է:

Այցի մը, սուառէ մը երթալուն կ'ուզեն որ ամենէն պատուի տեղը գրաւեն, էն հարուստի կնոջ հաւասարին, միայն իրենցմով զբաղի ամէն մարդ և էրիկ մարդիկ թիթեռնիկի պէս իրենց շուրջը դառնան: Եթէ սրահը քսան էրիկ մարդ կայ, տաանդինին հետ պիտի պարեն անպատճառ, բայց երբ էրիկնին կնոջ

մը երեսը նայի սխալմամբ, գիշերը մինչեւ առտու կռիւ կ'ընեն տունը և շարաթ մը քէն կը պահեն:

Գահիրէցուհիներու հոյլին մէջ, ոչ մէկ գրագիտուհիի կամ բանաստեղծուհիի կը հանդիպիք: Լուսաբեր-Արեւի Ց տարուան հաւաքածոյին մէջ ոչ մէկ Գահիրէցուհիի ստորագրութեան հանդիպեցայ:

Բայց, ասիկա ըսել չէ թէ մտաւորականուհիներու սով կը տիրէ, քաւ լիցի, միայն թէ գրականութեան մէջ էրիկ մարդոց առընթեր՝ Գահիրէցուհիները նամեհեալ կը բռնեն: Այս բանը ես երբէք չպիտի ներեմ իրենց, և ի մեծ զարմացում բազմաթիւ Գահիրէցուհիներու՝ ճշմարիտ յայտնութիւններու կծիկ մը քակելու յանցանքը պիտի գործեմ:

Տիկին Բոլատ հրապարակային գործունէութենէ քաշուած ազնիւ Գահիրէցուհի մըն է, որ սակայն գաղթականութեան շրջանին քիչ դեր չէ որ կատարած է և Պէյն-էլ-Սուրէնի առաջնորդարանին ուղտավարները՝ շատ լսած են իր ձայնը, արդար բողոքի ձայնը:

Տիկին Սէթեանի անունը շատեր չեն իմացած թերեւս, բայց ես պատիւը ունեցած եմ անձամբ ունկընդիւր ըլլալու իր մէկ կուռ ճառին, Բարեգործականի վերջին դաշտանանդէսին, ուր բեմբասացի ձկուսութեամբ իր քոյրերը կը հրաւիրէր բոլորուելու այդ բարիքի սիւնին շուրջ:

Տիկնայք՝ Ա. Անդրանիկեան, Ա. Թօփալեան, Ա. Սէվաճեան և Օր. Ինկիլիկեան՝ զարգացած Գա-

հիրէցուհիներու ընտրեալ փունջ մը կը կազմեն, Պուլաքի ազգային վարժարանաց իբրեւ բարեջան խնամակալուհի, և աւելի օգտակար հանդիսացած են, քան եկող գացող կարգ մը Հոգաբարձութիւններ և Մանախումբեր:

Տիկնայք՝ Պալեան, Նետուրեան, Չաքըր, Տէմիրճեան, Տիրատուր և Թէրճիման՝ անաւասիկ ձեզի խումբ մը եւս շնորհալի Գահիրէցուհիներու, որոնք ըլլալով ընդմիշտ ընկերական շրջանակներու մէջ ամենէն աւելի փնտուռածները, Բարեգործականի օժանդակ գործիչուհիներ են:

Օրիորդական շրջանակի մէջ եւս, Օր.ք՝ Զատեհեան, Մաղաքեան, Եալտըզճեանք, Պաթմանեան, եւն. ոչ նուազ շնորհալի և թարմագեղ փունջ մը կը կազմեն, Բարեգործական հանդէսներու և ներկայացմանց փնտուռածները ըլլալով, որոնք կրնան կէս ժամուան մէջ է՛ն կծծիին գրպանը անգամ պարպել տալ ի նպաստ բարեգործութեան մը:

Օր.ք Մանիսալեանք և Տիկ. Գափամաճեան, իրենց համանուն վարժարաններով գաղութին իզական սեւին մէջ նշանակելի դիրքեր գրաւած են:

Ազգ. վարժարանի շրջանակին մէջ եւս, Օր.ք՝ Աժտէրեան, Տ. Անդրէասեան, Գուրուեան, Թաշճեան, Մաղիկեան, Գէորգեան քոյրերը, Չաղլասեան, Հապէշեան, կը կազմեն ուսուցչուհիական ընտրեալ խումբ մը:

ՅԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ԳՐՈՒԵՑԱԻ ԱՅՍ ԳԻՐՔԸ

Ամբան տաք օրերուն խաշելո՞ւ համար: — Ոչ:
Կարգ մը մարդոց բէքլա՞մ ընելու համար: — Ոչ:
Միլիոնատէ՞ր ըլլալու համար: — Ոչ:
Եգիպտոսի մէջ գի՞րք մը թողած ըլլալու համար: — Ոչ:
Հապա՞... «Որովհետեւ՝ խեղճ արտասահմանցիները յեծ
հաւատք ունին Մըսըրի ձրայ: Աղջիկ ունեցողը փեսան,
մանչ ունեցողը հարսը Մըսըրէն կ'ակնկալէ, գրպանը
տասնոց չունեցողը, գործը աւրուողը Մըսըր կը
փախչին:

Արդ այս գիրքը գրուեցաւ այս կարգի մարդոց
համար, որպէս զի կարդան, գիտնան և երբ օր մը
յանկարծակիի գան, չելեն ըսեն,

«Դուք մեր բանմինին վրայ խնդացիք
«Մենք ալ ձեր Մըսըրին վրայ խնդանք...»

5049

0501000

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0001050

